

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Politiek en politici in het nieuws in vijf landelijke dagbladen.

Scholten, O.; Ruigrok, P.C.

Publication date
2006

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Scholten, O., & Ruigrok, P. C. (2006). *Politiek en politici in het nieuws in vijf landelijke dagbladen*. Stichting Het Persinstituut, De Nederlandse Nieuwsmonitor.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Politiek en politici in het nieuws in vijf landelijke dagbladen

**Otto Scholten & Nel Ruigrok
Stichting Het Persinstituut
De Nederlandse Nieuwsmonitor**

Amsterdam, april 2006

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
2 Het nieuws in 2005	7
3 Nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden versus overig nieuws	9
4 Politiek nieuws nader bekeken	11
4.1. Politiek nieuws op de voorpagina	13
4.2. Politiek nieuws, overig nieuws en illustraties	17
4.3. Politiek nieuws, overig nieuws en nieuwsvormen	18
5 Politieke partijen en hun vertegenwoordigers in het nieuws	21
5.1. Kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in het nieuws	21
5.2. Politieke partijen in het nieuws	25
5.3. Afspiegeling en openheid in het politieke nieuws	29
5.4. Fractievoorzitters en hun politieke partijen in het nieuws	31
5.5. Bewindslieden in het nieuws.....	34
6 Politieke partijen in het nieuws: de context	40
6.1. Politieke partijen en de context van het nieuws: issues	42
6.2. Politieke partijen en de context van het nieuws: conflictgeoriënteerd nieuws	47
6.3. Politieke partijen en de context van het nieuws: succes en falen.....	50
6.4. Politieke partijen en de context van het nieuws: evaluatieve uitspraken	52
7 De wijze waarop politieke actoren in het nieuws voorkomen	53
8 Samenvatting	56
Bijlage 1: Steekproeftrekking.....	65
Bijlage 2: Codeerinstructie.....	65
Bijlage 3: Schatting aantal artikelen en woorden op jaarbasis.....	66
Bijlage 4: Berekening afspiegelings- en openheidsgraad	66

Voorwoord

Voor u ligt het eerste rapport in het kader van het project *De Nederlandse Nieuwsmonitor*. Dit project is een initiatief van de Stichting Het Persinstituut, voortgekomen uit een samenwerkingsverband tussen de Nederlandse Dagblad Pers (NDP), de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ), de Radboud Universiteit, de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Naast een bijdrage van de Stichting Het Persinstituut is het project financieel mogelijk gemaakt door het Bedrijfsfonds voor de Pers, de NDP en de NVJ. De besturen van de NDP en de NVJ beschouwen het project als een bijdrage aan (de discussie over) het verbeteren van de kwaliteit van de journalistiek.

Bij de start op 1 maart 2005 hebben we de doelstelling van het project als volgt geformuleerd: 'Bij de *Nieuwsmonitor* staat het transparant maken van het nieuwsproces voorop, niet een beoordeling in termen van goed en slecht. Kortom: *wat* verschillende media geschreven en bericht hebben staat centraal. Op deze wijze werkend zal de *Nieuwsmonitor* empirisch materiaal opleveren dat binnen journalistiek en samenleving kan worden gebruikt voor reflectie en discussie over de kwaliteit van het journalistieke werk. Aan discussies over de kwaliteit van 'de media' ontbreekt het de laatste jaren bepaald niet. Met enige zo niet grote regelmaat liggen 'de media' in rapporten van adviesorganen van de overheid en in uitspraken van politici onder vuur. Aan betrouwbaar empirisch materiaal ontbreekt het in deze discussies vrijwel altijd'.

Het project omvat het ontwikkelen en uitvoeren van drie monitoren. Een *Continu Monitor*, een *Event Monitor* en een *Issue Monitor*. In de *Continu Monitor* worden van landelijke dagbladen, enkele regionale dagbladen en enkele nieuwsrubrieken van tv algemene kenmerken van de inhoud vastgelegd:

- De onderwerpen waarover wordt bericht;
- De nieuwsvormen die worden gebruikt;
- De aandacht voor de verschillende politieke actoren en voor de context waarbinnen die actoren in het nieuws voorkomen.

De *Event Monitor* richt zich op spraakmakende kwesties, affaires, onthullingen of schandalen die - vaak gedurende relatief korte tijd - veel aandacht krijgen. Journalistieke criteria - eisen die de journalistiek zelf stelt - vormen een belangrijk uitgangspunt bij de *Event Monitor*. Is de berichtgeving afstandelijk, betrouwbaar, feitelijk, onderbouwd - dat zijn vragen die in deze monitor aan de orde zullen komen. De *Event Monitor* heeft in principe betrekking op dezelfde verzameling media als de *Continu Monitor*.

Bij de *Issue Monitor* ten slotte gaat het om het volgen van een of meer belangrijke maatschappelijke kwesties waarvan verwacht kan worden dat zij gedurende lange tijd een

belangrijke rol in het publieke debat zullen spelen. De berichtgeving over deze kwesties zal over een langere periode gevolgd worden. Dat maakt het mogelijk eventuele verschuivingen in het publieke debat over een bepaald issue te signaleren en die (wellicht) te koppelen aan bepaalde concrete gebeurtenissen. Ook deze monitor heeft in principe betrekking op dezelfde verzameling media als de *Continu Monitor*.

De eerste ronde dataverzameling voor de *Continu Monitor* heeft betrekking op het jaar 2005. In deze eerste ronde hebben we ons om redenen van tijd en uitvoerbaarheid beperkt tot de vijf grote(re) landelijke dagbladen: *De Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw*. In de tweede ronde over 2006 betrekken we in ieder geval ook enkele regionale dagbladen in de analyse. In samenwerking met de afdeling Communicatiewetenschap van de Radboud Universiteit, wordt in het eerste helft van 2006 gewerkt aan het ontwikkelen en testen van een aangepaste versie en testen van een aangepaste versie van het codeersysteem. We hopen in de nabije toekomst de *Continu Monitor* te kunnen uitbreiden tot de belangrijkste nieuwsuitzendingen op televisie. Daarvoor ontbreken op dit moment de financiële middelen.

Dit rapport is een tussenrapport. Het is gebaseerd op de data verzameld voor de *Continu Monitor*. Eén onderdeel lichten we er in dit rapport uit, te weten de berichtgeving over binnenlandse politiek en politici. Het volledige rapport over de *Continu Monitor 2005* zal naar verwachting in het najaar verschijnen. Tegen de achtergrond van de vele en soms heftige discussies over 'media en politiek' hebben we er voor gekozen dit rapport eerder openbaar te maken. Voor 2006 staat verder nog een eerste publicatie in het kader van de *Event Monitor* op het programma. Dat rapport zal voor de zomervakantie verschijnen.

Wij hopen dat het in dit rapport aangedragen empirische materiaal binnen journalistiek, samenleving en politiek kan worden gebruikt voor reflectie en discussie over de kwaliteit van het journalistieke werk.

De begeleidingscommissie,

Prof. dr. mr. C.J.M. Schuyt, lid van de Raad van State en op persoonlijke titel hoogleraar Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam (voorzitter)

Drs. C.C.G. Spaan, voorzitter Nederlandse Dagbladpers (lid)

Drs. H. R. Verploeg, oud-secretaris Nederlandse Vereniging van Journalisten (lid)

Dr. L.H.A. Lichtenberg, directeur Nederlands Bedrijfsfonds voor de Pers (waarnemer)

1 Inleiding

In de Continu Nieuwsmonitor leggen we een aantal algemene kenmerken van de berichtgeving vast, te beginnen bij de vijf grote(re) landelijke dagbladen:

- het onderwerp van de berichtgeving (politiek, economie, cultuur, sport, gezondheidszorg enz.);
- de vorm of het genre van de berichtgeving (o.a. verslaggeving, achtergrond, commentaar, personen in het nieuws, brieven van lezers);
- voorzover het om Nederlands politiek nieuws gaat de vraag in welke verhouding de verschillende politieke partijen in het politieke nieuws voorkomen, in combinatie met welke issues ze voorkomen en op welke wijze voorkomen.

In deze tussenrapportage geven we eerst een korte algemene schets van het aantal en de omvang van de artikelen alsmede van de verhouding *politiek nieuws* versus *overig nieuws* in de vijf onderzochte dagbladen, *De Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw*. Vervolgens concentreren we ons op de berichtgeving over binnenlandse politieke aangelegenheden in deze dagbladen.

Per kwartaal hebben we een steekproef getrokken van een zogenaamde ‘samengestelde week’. Dat wil zeggen dat uit elk kwartaal een maandag, een dinsdag, een woensdag, een donderdag, een vrijdag en een zaterdag getrokken is¹. De steekproef is voor elke krant gelijk, zodat de vijf dagbladen in principe uit hetzelfde nieuwsaanbod een keus gemaakt hebben. Een tiental codeurs² heeft het codeerwerk gedaan aan de hand van een uitgebreide codeerinstructie³.

2 Het nieuws in 2005

Schatten we op basis van de gegevens uit de steekproef het totaal artikelen per jaar, dan varieert dat van ruim 39.000 in *Trouw* tot bijna 58.000 in *Algemeen Dagblad*. Dat zegt lang

¹ Zie voor de steekproeftrekking bijlage 1

² Hester Paanakker, Janet Takens, Louise Hartman, Charlie Bootsman, Angela de Bok, Phuong Tran, Renate Engelen, Ester Meerman, Jeltje van Oudsheusden, Erik de Jong, Wouter van Dijk.

³ Zie bijlage 2 (codeerinstructie)

niet alles over de totale hoeveelheid informatie die de lezers van de verschillende dagbladen jaarlijks voorgeschoteld krijgen. Daarvoor is het totaal aantal woorden een betere indicator. Dat aantal varieert van 13,3 miljoen voor *De Telegraaf* tot 20,3 miljoen voor *NRC Handelsblad*⁴. Om de gedachten te bepalen: een boek van 300 pagina's bevat ongeveer 107.000 woorden⁵. Wie de redactionele inhoud van *NRC Handelsblad* van A tot Z tot zich neemt, leest dus 190 boeken van zo'n 300 pagina's per jaar (zie Tabel 1)

Tabel 1. Gemiddeld aantal artikelen en aantal woorden per artikel per krant en dag van de week

Dag	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. Dagblad	
	artikelen	woorden	artikelen	woorden	artikelen	woorden	artikelen	woorden	artikelen	woorden
Maandag	148	335	140	348	124	280	98	336	198	233
Dinsdag	128	347	139	355	151	269	106	331	194	229
Woensdag	120	306	149	329	139	247	121	313	165	249
Donderdag	163	360	167	310	170	249	119	320	160	241
Vrijdag	147	341	183	454	152	247	112	324	180	238
Zaterdag	207	471	223	511	213	331	205	411	198	271
totaal*	3647		4004		3793		3052		4380 ⁶	
gemiddelde*		367		394		273		346		245
totaal 2005	46800		51400		48700		39100		57800	
totaal 2005**		17,2		20,3		13,3		13,5		14,0
boeken ***		160		190		124		126		131

* door afrondingsverschillen is het totaal aantal artikelen niet gelijk aan (4 maal) de som der delen; hetzelfde geldt voor het gemiddeld aantal woorden per artikel

** in miljoenen

*** aantal woorden op jaarbasis komt overeen met aantal exemplaren van een boek van 300 pagina's

De vijf dagbladen blijken nogal uitéén te lopen wat aantal en omvang van de artikelen betreft: *Algemeen Dagblad* bevat de meeste artikelen, *Trouw* de minste. De artikelen in *Algemeen Dagblad* zijn het kortst, die in *NRC Handelsblad* het langst. Combineren we beide gegevens, dan zien we dat *NRC Handelsblad* duidelijk het hoogste aantal woorden bevat, op enige afstand gevolgd door *de Volkskrant* die op haar beurt weer op enige afstand gevolgd wordt door *Algemeen Dagblad*, *Trouw* en *De Telegraaf*.

⁴ Voor de berekening zie bijlage 3

⁵ Referentie boek: Piet Bakker & Otto Scholten (2005), *Communicatiekaart van Nederland*, Kluwer, Amsterdam

⁶ Het Algemeen Dagblad was (is) vanaf september 2005 tijdelijk niet opgenomen in de database Lexis Nexis. Op die datum is de krant samengegaan met zes regionale dagbladen en tegelijkertijd overgestapt op tabloid formaat. Als gevolg hiervan ontbreken 8 exemplaren van het Algemeen Dagblad in de steekproef. Totaal aantal artikelen en gemiddeld aantal woorden zijn daardoor geschat op basis van 16 exemplaren.

Dat de dikste kranten op zaterdag verschijnen, is voor een krantenlezer geen verrassing. Opmerkelijker is dat bij het *Algemeen Dagblad* de maandagkrant evenveel artikelen bevat als het zaterdagexemplaar. Dat hoge aantal is grotendeels terug te voeren op het omvangrijke sportkatern. De artikelen in de zaterdagkrant zijn gemiddeld wat langer, qua redactionele inhoud valt dus ook voor de lezers van het *Algemeen Dagblad* zaterdagmorgen de dikste krant op de deurmat. Maandag (*De Telegraaf, Trouw*), dinsdag (*NRC Handelsblad*), woensdag (*de Volkskrant*) en donderdag (*Algemeen Dagblad*) laten de verschillende kranten hun qua redactionele inhoud dunste kranten verschijnen.

3 Nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden versus overig nieuws

In dit rapport maken we onderscheid tussen ‘nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden’ en overig nieuws.⁷ In het vervolg schrijven we korthedshalve meestal ‘politiek nieuws’ in plaats van ‘nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden’. Het berekenen van de aandacht voor zowel politiek als overig nieuws kan op verschillende manieren. Als indicator voor de (relatieve) aandacht kunnen we gebruik maken van het aantal artikelen dat in de categorieën politiek resp. overig nieuws valt. In dat geval leggen korte artikelen evenveel gewicht in de schaal als lange artikelen. Om dat te vermijden baseren we ons op de omvang van artikelen, uitgedrukt in het aantal woorden. De relatieve aandacht voor ‘nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden’ wordt op die manier berekend als het aantal woorden in artikelen vallend in de categorie politiek nieuws gedeeld door het totaal aantal woorden in alle artikelen

Een artikel wordt gecodeerd als ‘nieuws over binnenlands politieke aangelegenheden’ indien aan één van de volgende criteria voldaan wordt:

- in het artikel wordt minimaal één binnenlandse politieke actor genoemd;
- in het artikel wordt een institutie, organisatie, ZBO, een groep bestaande uit autoriteiten op enig beleidsterrein resp. worden leden van de uitvoerende,

⁷ ‘Overig nieuws’ is verder onderverdeeld in ongeveer 40 categorieën, die uitwerking laten we in deze rapportage buiten beschouwing.

wetgevende of rechtsprekende macht, genoemd in de context van een poging om een besluitvormingsproces op landelijk politiek niveau te beïnvloeden, op gang te brengen en/ of kritiek op het besluitvormingsproces of de uitvoering van beleid te ventileren;

- in het artikel wordt ‘de politiek’ of het politieke proces expliciet genoemd;
- in het artikel wordt een ‘politiek’ onderwerp minstens één keer genoemd, waarbij tevens gesproken wordt over het besluitvormingsproces en/of aanpassing van het beleid (voor verdere uitwerking zie Codeerinstructie, bijlage 2).

Het overgrote deel van de artikelen in dagbladen valt niet in de categorie ‘politiek nieuws’: over de vijf kranten gezamenlijk gerekend gaat ruim tien procent over binnenlandse politiek, bijna negentig procent over een breed scala aan andere onderwerpen. Gemeten in termen van het aantal woorden is de aandacht voor ‘binnenlandse politiek’ iets hoger. Artikelen over binnenlandse politiek zijn gemiddeld dus wat langer dan de overige artikelen (zie Tabel 2). Uitgesplitst naar dagbladen geldt dit voor *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw*. Bij *De Telegraaf* zien we geen verschil, bij *Algemeen Dagblad* zien we precies het omgekeerde: artikelen over binnenlandse politiek zijn gemiddeld iets korter dan over andere onderwerpen.

Tabel 2. De aandacht voor politiek versus niet-politiek nieuws

Dagblad	Totaal N	Binnenlandse politiek		Overige onderwerpen			
		N	% artikelen	% woorden	N	% artikelen	% woorden
de Volkskrant	3647	393	10,8	11,8	3254	89,2	89,2
NRC Handelsblad	4004	484	12,1	13,7	3520	87,9	86,3
De Telegraaf	3793	329	8,7	8,7	3464	91,3	91,3
Trouw	3042	399	13,1	14,3	2643	86,9	85,7
Algemeen Dagblad	2889	237	8,2	8,0	2652	91,8	92,0
Totaal	17375	1842	10,6	11,5	15533	89,4	88,5

Voor alle dagbladen geldt dat binnenlands politiek nieuws verhoudingsgewijs vaak in het eerste katern (het nieuwskatern) en op de voorpagina staat. Bij *Trouw* is dat het sterkst: bijna 40% van de voorpagina wordt in beslaggenomen door politiek nieuws, bij het *Algemeen Dagblad* is dat bijna 21% (zie Tabel 3).

Of we nu kijken naar de aandacht voor politiek nieuws in de krant als geheel, in het nieuwskatern dan wel op de voorpagina, aan de rangorde van de kranten verandert niets. *Algemeen Dagblad* besteedt steeds de minste aandacht aan politiek nieuws, *Trouw* de meeste. De verschillen tussen de vijf kranten worden wel groter. Is het verschil tussen de

krant met de meeste en de krant met de minste aandacht voor politiek nieuws bij ‘de krant als geheel’ ruim zes procent (*Trouw* 14,3%, *AD* 8,0%), voor de voorpagina is dat bijna twintig procent (*Trouw* 39,8%, *AD* 20,9%). Wellicht opmerkelijker dan dat, is het gegeven dat uitgaande van de tweedeling ‘politiek’ versus ‘overig nieuws’, de voorpagina van *de Volkskrant* (aanzienlijk) sterker lijkt op die van *Algemeen Dagblad* en *De Telegraaf* dan op die van *NRC Handelsblad* en met name *Trouw*. Die laatste krant heeft een voorpagina met een zeer uitgesproken politiek karakter.

Tabel 3. Aandacht voor politiek nieuws in krant als geheel, in nieuwskatern en op voorpagina

Dagblad	Aandeel politiek nieuws gemeten in aantal woorden		
	in krant als geheel	in nieuwskatern	op voorpagina
de Volkskrant	11,8	14,1	22,8
NRC Handelsblad	13,7	13,7	27,9
De Telegraaf	8,7	20,9	21,3
Trouw	14,3	20,5	39,8
Algemeen Dagblad	8,0	24,2	20,9
Totaal	11,5	18,9	26,6

4 Politiek nieuws nader bekeken

Politiek nieuws kan over alle denkbare onderwerpen gaan. In de coderingen hebben we alle artikelen ingedeeld op bijna veertig hoofdonderwerpen, de artikelen die over binnenlandse politiek gaan daarbij inbegrepen. Dat maakt het mogelijk de verzameling artikelen over binnenlandse politiek uit te splitsen naar thema: gaat het artikel over onderwijs, cultuur, vreemdelingenbeleid etc. En als *Trouw* over binnenlandse politiek schrijft, gaat het dan over dezelfde thema's als in *De Telegraaf*? Kortom: berichten de verschillende kranten over dezelfde thema's/beleidssterreinen of belichten ze juist telkens andere thema's?

Uitgaande van de top vijf, blijken de vijf kranten behoorlijk te verschillen in de keuze van thema's binnen het binnenlands politieke nieuws. Waar de één het accent legt op ‘onderwijs’, heeft de ander vooral aandacht voor ‘criminaliteit’ en is voor een derde ‘democratie’ het belangrijkste thema in het binnenlands politieke nieuws. Bij volstrekte homogeniteit in keuze van onderwerpen (alle kranten dezelfde top vijf) zou Tabel 4 vijf onderwerpen bevatten. Bij volstrekte heterogeniteit in keuze (elke krant een andere top vijf) zou de tabel 25 onderwerpen bevatten. In werkelijkheid zijn het er dertien.

Vanuit het perspectief van de onderwerpkeuze bekeken, blijkt geen enkel thema in alle kranten in de top vijf te staan.

Tabel 4. De vijf onderwerpen die in het politieke nieuws de meeste aandacht krijgen*

Onderwerp	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. dagblad	
	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %
Onderwijs	1	6,5	5	5,4			1	7,4		
Partij politiek	2	6,2							5	5,4
Vreemdelingenbeleid	3	4,1								
Human interest	4	3,7								
Cultuur	5	3,4							4	5,4
Democratie			1	10,1			3	6,6	2	7,1
Europa			2	9,3	3	5,8	4	6,4	3	6,7
Financiën			3	7,4	5	5,7				
Gezondheidszorg			4	5,4	2	6,8	5	5,3		
Economie					1	7,4				
Verkeer en vervoer					4	5,8				
Functioneren landelijke politici							2	6,6		
Criminaliteit									1	9,4
Totaal top vijf		23,9		37,6		31,5		32,3		34,0

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

‘Europa’ staat bij vier van de vijf kranten in de top vijf, *de Volkskrant* is hier de uitzondering. Dat ‘Europa’ zo hoog scoort is (grotendeels) terug te voeren op het referendum over de Europese Grondwet. Dat leidde in juni 2005 tot veel publiciteit en politieke commotie. Drie thema’s staan in drie kranten in de top vijf, eveneens drie in twee kranten en zes thema’s komen telkens in één krant in de top vijf.

Tabel 5. De vijf onderwerpen die in het politieke nieuws de meeste aandacht krijgen opnieuw bekeken

Onderwerp	Plaats in top vijf in				
	de Volkskrant	NRC H	De Telegraaf	Trouw	Alg. dagblad
Europa		2	3	4	3
Onderwijs	1	5		1	
Democratie		1		3	2
Gezondheidszorg		4	2	5	
Partijpolitiek	2				5
Cultuur	5				4
Financiën		3	5		
Vreemdelingenbeleid	3				
Human interest	4				
Economie			1		
Verkeer en vervoer			4		
Functioneren landelijke politici				2	
Criminaliteit					1

Nemen we niet de verzameling artikelen over binnenlandse politiek maar de verzameling artikelen ‘overig nieuws’ als uitgangspunt, dan ziet de top vijf van thema’s die de meeste aandacht krijgen er totaal anders uit (zie Tabel 6).

Tabel 6. De vijf onderwerpen die in het overige nieuws de meeste aandacht krijgen*

Onderwerp	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. dagblad	
	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	In %	rang	in %
Cultuur	1	19,3	1	21,7	2	11,3	1	17,7	2	7,7
Sport	2	14,0	2	9,5	1	23,2	2	11,7	1	34,2
Media	3	6,3	3	6,7			5	5,5		
Economie	4	5,6	4	6,6	4	8,3				
Lifestyle & vrije tijd	5	4,1	5	4,1	3	8,4	4	5,5	3	6,6
Human interest					5	7,0			5	5,3
Levensbeschouwing							3	6,3		
Criminaliteit									4	5,9
Overige onderwerpen		50,7		51,4		41,8		53,3		40,3

* in percentages van alle overige nieuws in het desbetreffende dagblad

Twee uitkomsten vallen op. In de eerste plaats blijkt dat ‘cultuur’ en ‘sport’ - de thema’s die in alle kranten verreweg de meeste aandacht krijgen - in het politieke nieuws niet of nauwelijks aan de orde komen. Het omgekeerde geldt ook: de thema’s die in het politieke nieuws domineren – ‘Europa’, ‘onderwijs’, ‘democratie’ en ‘gezondheidszorg’ komen in het ‘overige nieuws’ in de top vijf niet voor. Kortom: de top vijf in het politieke nieuws gaat over geheel andere onderwerpen dan de top vijf in het overige nieuws. ‘Den Haag’ lijkt zich anders gezegd met andere onderwerpen bezig te houden dan waarvoor de burger afgaande op de onderwerpkouze in het overige nieuws, kennelijk (veel) belangstelling heeft.

In de tweede plaats laat de top vijf van het overige nieuws meer homogeniteit zien dan de top vijf van het politieke nieuws. Zouden alle kranten dezelfde top vijf hebben, dan zou het aantal thema’s beperkt blijven tot vijf. Zouden ze allemaal een volstrekt eigen keuze maken, dan zou een lijst van 25 thema’s het gevolg zijn. In werkelijkheid telt Tabel 6 acht thema’s. Voor de categorie ‘politiek nieuws’ kwamen we tot 13 thema’s (zie Tabel 5).

4.1. Politiek nieuws op de voorpagina

Kijken we naar het politieke nieuws op de voorpagina’s van de verschillende kranten, dan ontstaat een totaal ander beeld dan we in tabel 4 gezien hebben (zie tabel 7 tot en met 7d).

Drie dingen vallen bij *de Volkskrant* op:

- Op de voorpagina is de concentratie op de top vijf aanzienlijk sterker dan in de krant als geheel: op de voorpagina is de top vijf goed voor ruim 62% van alle aandacht, in de krant als geheel is dat niet meer dan bijna 24%;

Tabel 7. Top vijf in thema's politiek nieuws op voorpagina en voor krant als geheel*

	de Volkskrant			
	krant als geheel		Voorpagina	
Onderwijs	1	6,5	4	7,1
Partij politiek	2	6,2		
Vreemdelingenbeleid	3	4,1	3	10,5
Human interest	4	3,7		
Cultuur	5	3,4		
Europa			1	23,2
Overheid			2	15,7
Functioneren landelijke politici			5	5,8
Totaal top vijf		23,9		62,8

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

- Voor de krant als geheel valt het thema 'Europa' buiten de top vijf, op de voorpagina is 'Europa' het dominante thema;
- In de top vijf op de voorpagina staan slechts twee thema's uit de top vijf voor de krant als geheel (onderwijs en vreemdelingenbeleid); vreemdelingenbeleid krijgt op de voorpagina duidelijk meer ruimte dan in de krant als geheel.

Tabel 7a. Top vijf in thema's politiek nieuws op voorpagina en voor krant als geheel*

	NRC Handelsblad			
	krant als geheel		Voorpagina	
Democratie	1	10,1	3	8,2
Europa	2	9,3	1	25,3
Financiën	3	7,4	2	9,5
Gezondheidszorg	4	5,4		
Onderwijs	5	5,4		
Vreemdelingenbeleid			4	7,2
Partijpolitiek			5	5,9
Totaal top vijf		37,6		56,1

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

Ook voor *NRC Handelsblad* geldt dat de concentratie op de top vijf voor de voorpagina sterker is dan voor de krant als geheel (voorpagina: 56% voor de top vijf, krant als geheel ruim 37%). Het verschil is aanzienlijk kleiner dan bij *de Volkskrant*. De eerste drie onderwerpen uit de top vijf voor de krant als geheel staan ook in de top vijf voor de voorpagina op de plaatsen 1, 2 en 3, zij het dat de volgorde iets anders is.

Bij *De Telegraaf* keert slechts één thema uit de top vijf voor de krant als geheel terug in de top vijf voor de voorpagina, te weten ‘verkeer en vervoer’. Ook hier geldt dat op de voorpagina de concentratie op de top vijf (goed voor bijna 53%) aanzienlijk sterker is dan voor de krant als geheel (ruim 31%).

Tabel 7b. Top vijf in thema’s politiek nieuws op voorpagina en voor krant als geheel*

	De Telegraaf			
	krant als geheel		voorpagina	
Economie	1	7,0		
Gezondheidszorg	2	6,8		
Europa	3	5,9		
Verkeer en vervoer	4	5,8	3	9,5
Financiën	5	5,7		
Maatschappelijke actoren			1	14,7
Media			2	12,5
Functioneren overheid			4	8,2
Vreemdelingenbeleid			5	7,8
Totaal top vijf		31,2		52,7

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

Verder valt op dat het thema ‘maatschappelijke actoren’ op de voorpagina van *De Telegraaf* de eerste plaats haalt. Nadere inspectie van het materiaal maakt duidelijk dat hier gaat om artikelen rond onmaatschappelijk zo men wil a-sociaal gedrag. Zo meldde *De Telegraaf*, 25 april 2005 in de bekende chocoladeletter “Aso’s in containers”.

Tabel 7c. Top vijf in thema’s politiek nieuws op voorpagina en voor krant als geheel*

	Trouw			
	krant als geheel		voorpagina	
Onderwijs	1	7,4		
Functioneren landelijke politici	2	6,6		
Democratie	3	6,6	3	17,0
Europa	4	6,4	2	18,0
Gezondheidszorg	5	5,3		
Veiligheid			1	18,2
Locale politiek			4	5,6
Verkeer en vervoer			5	4,4
Totaal top vijf		32,3		63,2

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

Voor de voorpagina van *Trouw* zien we opnieuw een sterke concentratie op de top vijf (ruim 63%, voor krant als geheel ruim 32%). Twee onderwerpen uit de top vijf voor de krant als geheel (‘democratie’ en ‘Europa’) staan ook in de top vijf voor de voorpagina.

Evenals bij *De Telegraaf* keert bij het *Algemeen Dagblad* slechts één onderwerp uit de top vijf voor de krant als geheel terug in de top vijf voor de voorpagina. Bij het *Algemeen Dagblad* is dat ‘criminaliteit’. De concentratie op de top vijf is voor de voorpagina ook weer aanzienlijk sterker (64%) dan voor de krant als geheel (34%).

Tabel 7d. Top vijf in onderwerpen politiek nieuws op voorpagina en krant als geheel*

	Algemeen Dagblad	
	krant als geheel	Voorpagina
Criminaliteit	1	2
Democratie	2	
Europa	3	
Cultuur	4	
Partijpolitiek	5	
Rechtspraak		1
Verkeer en vervoer		3
Onderwijs		4
Volkshuisvesting		5
Totaal top vijf	34,0	64,0

* in percentages van alle politieke nieuws in het desbetreffende dagblad

Bij top vijf in onderwerpen in de tabellen 7 tot en met 7d hebben we uitsluitend gekeken naar het politieke nieuws op de voorpagina. Maar voorpagina's bevatten niet alleen politiek nieuws, ook allerlei andere onderwerpen halen regelmatig de voorpagina. Om een indruk te geven van de verhouding waarin politiek en overig nieuws de voorpagina's vullen, geven we in tabel 8 een overzicht van de aandacht voor politiek nieuws en voor de vijf belangrijkste niet-politieke onderwerpen op de voorpagina.

Uit die tabel blijkt dat vier van de vijf kranten op de voorpagina meer aandacht aan politiek nieuws besteden dan aan welk ander onderwerp dan ook. De uitzondering is hier *De Telegraaf*: op de voorpagina van deze krant krijgt misdaadnieuws iets meer aandacht dan politiek nieuws. Twee onderwerpen uit het overige nieuws staan bij alle kranten in de top vijf, te weten ‘rampen’ en ‘criminaliteit’. Wat rampen betreft is dat grotendeels terug te voeren op de tsunami die eind 2004 grote delen van Zuid-Oost Azië trof. In de categorie ‘overig nieuws’ is ‘criminaliteit’ veruit het belangrijkste onderwerp op de voorpagina's. Zowel op de voorpagina van *De Telegraaf* als op die van het *Algemeen Dagblad* staat ‘criminaliteit’ met (grote) voorsprong op de eerste plaats. Opmerkelijk is dat in het *Algemeen Dagblad* ‘criminaliteit’ ook binnen het politieke nieuws de top vijf haalt, zowel voor de krant als geheel als voor de voorpagina (vergelijk tabel 7d). Voor *De Telegraaf* geldt dat niet, in het

politieke nieuws valt ‘criminaliteit’ wat de voorpagina betreft net buiten de top vijf (5,6%, zesde plaats).

Tabel 8. Politiek nieuws op de voorpagina en de vijf niet-politieke onderwerpen die op de voorpagina de meeste aandacht krijgen*

Onderwerp	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. dagblad	
	rang	in %	rang	in %	rang	In %	rang	in %	rang	in %
Binnenlandse politiek		22,8		27,9		21,3		39,8		20,9
overige onderwerpen										
Openbare orde	1	10,3	3	8,3						
Buitenland	2	9,9								
Rampen	3	8,7	4	7,7	5	6,0	1	17,1	3	9,4
Criminaliteit	4	8,4	2	8,6	1	22,0	2	7,6	1	14,5
Sport	5	7,5			2	12,2	4	6,2	4	7,2
Economie			1	11,2	4	7,3				
Veiligheid			5	7,7						
Human interest					3	8,1				
Recht(spraak)							3	7,3		
Cultuur							5	6,2		
Functioneren maatschappelijke actoren									2	11,0
Gezondheidszorg									5	7,0
Overige thema's		32,5		29,9		23,1		16,8		30,0

* in percentages van alle politieke resp. overige nieuws op de voorpagina van het desbetreffende dagblad

4.2. Politiek nieuws, overig nieuws en illustraties

Dagbladen bevatten anno 2005 een keur aan beeldmateriaal: foto's, grafieken, cartoons, kaarten etc. In onderstaande tabel vatten we alle vormen van beeldmateriaal onder één noemer, te weten ‘illustraties’. Uit de tabel blijkt dat artikelen met politiek nieuws (veel) minder vaak voorzien worden van een illustratie dan artikelen in de categorie ‘overig nieuws’. Het grootste verschil vinden we bij *De Telegraaf*: in de categorie ‘overig nieuws’ tellen we bijna 78 illustraties op elke honderd artikelen, in de categorie ‘politiek nieuws’ komen we tot 41 illustraties op honderd artikelen⁸. Tegelijkertijd kunnen we

⁸ Dat betekent niet dat 78% van de artikelen in de categorie ‘overig nieuws’ voorzien is van een illustratie: bij een artikel worden regelmatig meerdere illustraties geplaatst. Een extreem voorbeeld: als een krant bij een artikel over het Nederlands elftal op weg naar Duitsland, foto's plaatst van de voltallige selectie inclusief de begeleidende staf, dan telt dat artikel al gauw enkele tientallen illustraties.

vaststellen dat geen krant zo vaak bij artikelen met politiek nieuws een illustratie plaatst als juist *De Telegraaf*. Kortom: zowel in absolute aantallen als verhoudingsgewijs plaatst *De Telegraaf* veruit de meeste illustraties (zie Tabel 9).

Tabel 9. Politiek nieuws, overig nieuws en aantal illustraties

	politiek nieuws			overig nieuws		
	artikelen	illustraties	in %	artikelen	illustraties	in %
De Volkskrant	393	104	26,5	3254	1379	42,4
NRC/H	484	127	26,2	3520	1597	45,3
De Telegraaf	329	136	41,3	3464	2693	77,7
Trouw	399	124	31,0	2643	1332	50,4
Alg. Dagblad	237	78	32,9	2652	1916	72,2
Totaal	1842	569	30,9	15533	8917	57,4

Houden we rekening met de omvang van de illustraties, dan verschuift het beeld enigszins: illustraties bij artikelen met politiek nieuws blijken in vier van de vijf kranten aanzienlijk meer ruimte in beslag te nemen dan illustraties bij artikelen in de categorie ‘overig nieuws’ (zie Tabel 10).

Tabel 10. Politiek nieuws, overig nieuws, gemiddelde omvang en totale omvang illustraties

	politiek nieuws		overig nieuws	
	N	omvang illustraties (in cm ²)	N	omvang illustraties (in cm ²)
De Volkskrant	393	350,3	3254	199,6
NRC/H	484	154,8	3520	176,5
De Telegraaf	329	31,3	3464	57,5
Trouw	399	68,7	2643	59,3
Alg. Dagblad	237	59,7	2652	55,5
Totaal	1842	125,8	15533	99,7

4.3. Politiek nieuws, overig nieuws en nieuwsvormen

Dagbladen kennen veel verschillende nieuwsvormen⁹. De vraag is of voor het politieke nieuws de verschillende nieuwsvormen in dezelfde of juist in een andere verhouding gebruikt

⁹ Voor de omschrijvingen zie de Codeerinstructie, bijlage 2

worden dan voor het overige nieuws. Uit Tabel 11 blijkt dat politiek nieuws qua gebruik van nieuwsvormen nogal afwijkt van het overige nieuws. De meest opvallende verschillen zijn:

- In alle dagbladen komt bij politiek nieuws (veel) vaker de vorm van een nieuwsbericht voor dan bij het overige nieuws;
- In *NRC Handelsblad* heeft het politieke nieuws iets vaker de vorm van achtergrondnieuws dan het overige nieuws. In *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Algemeen Dagblad* en *Trouw* is het – met een sterk aflopend verschil - precies andersom;
- In alle dagbladen heeft politiek nieuws (veel) vaker de vorm van een commentaar dan het overige nieuws; het verschil is het grootst bij *de Volkskrant* (25,5 versus 12%), het kleinst bij het *Algemeen Dagblad* (6,9 versus 4,9%);
- In alle dagbladen komen bij politiek nieuws vaker lezersbrieven voor dan bij het overige nieuws.

Tabel 11. Soorten artikelen waarin het politieke en niet-politieke nieuws verschijnt per dagblad*

	de Volkskrant			NRC Handelsblad			De Telegraaf			Trouw			Algemeen Dagblad		
	poli- tiek	overig	totaal	poli- tiek	overig	totaal	poli- tiek	overig	totaal	poli- tiek	overig	totaal	poli- tiek	overig	totaal
Nieuwsbericht	34,2	24,3	25,5	32,1	29,9	30,2	56,3	42,1	43,4	35,8	29,2	30,2	51,9	37,4	38,6
Achtergrond	21,8	35,9	34,2	34,2	31,5	31,8	15,5	34,3	32,7	35,5	39,4	38,8	27,2	38,0	37,1
personen in het nieuws	10,8	9,0	9,2	7,5	7,3	7,3	1,7	7,2	6,7	4,1	6,2	5,9	6,6	7,8	7,7
commentaren**	25,7	12,0	14,0	18,7	12,6	13,4	14,0	5,4	6,2	20,0	9,7	11,2	6,9	4,9	5,0
brieven van lezers	3,5	1,3	1,5	5,2	2,3	2,7	8,9	1,8	2,4	3,4	2,0	2,2	6,3	1,6	1,9
overig ***	4,0	17,1	15,5	2,3	16,4	14,5	3,7	9,1	8,7	1,1	13,5	11,8	1,1	10,3	9,6
Totaal)****	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* alles berekend op basis van het aantal woorden in de artikelen met politiek resp. overig nieuws

** hoofdredactioneel commentaar, vast commentaar en extern commentaar samengenomen; voor omschrijvingen zie Codeerinstructie, bijlage 2

*** nieuwsbericht/achtergrond, consumenteninformatie en visueel samengenomen; voor omschrijvingen zie Codeerinstructie, bijlage 2

**** door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

5 Politieke partijen en hun vertegenwoordigers in het nieuws

In deze paragraaf schetsen we hoe vaak de verschillende politieke partijen en hun vertegenwoordigers voorkomen in de verzameling artikelen die over binnenlandse politiek gaan. Van de context waarin politieke actoren in het nieuws voorkomen (issuenieuws, conflictgeoriënteerd nieuws, nieuws over succes en falen, evaluaties over politici en/of beleid) en van de wijze waarop ze in het nieuws voorkomen (worden ze geciteerd, geparafraseerd of komen ze als lijdend voorwerp ter sprake) doen we in de paragrafen 6 en 7 verslag.

In de verzameling artikelen over binnenlandse politiek hebben we gekeken hoe vaak het kabinet en de verschillende politieke partijen in het politieke nieuws voorkomen. Deze analyse is uitgevoerd op de artikelen als geheel en is grotendeels geautomatiseerd. Onder de verschillende partijen vallen de leden van de fracties in de Tweede en Eerste Kamer, partijvoorzitters en (prominente) oud-politici die expliciet aan een partij gekoppeld worden.

In paragraaf 5.1 geven we een schets van de aandacht voor kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen. De verschillen in aandacht tussen de afzonderlijke politieke partijen komen in de paragrafen 5.2 en 5.3 uitgebreid aan de orde. In paragraaf 5.4 gaan we in op de verschillen in aandacht voor de fractievoorzitters in relatie tot de totale aandacht voor hun politieke partij. In paragraaf 5.5 tenslotte staan we stil bij de aandacht voor de verschillende bewindslieden. Tussen de meest (N=355) en de minst (N=7) genoemde bewindspersoon gaapt tenslotte een niet geringe kloof.

5.1. Kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in het nieuws

Om te beginnen staan we stil bij de positie van het kabinet. Staatsrechtelijk gezien wordt een kabinet geacht met één mond te spreken. Beschouwen we in het verlengde daarvan het kabinet als één actor, dan kunnen we vaststellen dat in het politieke nieuws het kabinet veruit de meest voorkomende actor is: bijna 37% van alle keren dat een politieke actor genoemd wordt, gaat het om het kabinet. De drie regeringspartijen komen gezamenlijk tot ruim 39%, de drie linkse oppositiepartijen komen op ruim 18%, de zes overige partijen blijven steken op ruim vijf procent. De sterke positie van het kabinet in de publiciteit komt het meest pregnant naar voren in het derde kwartaal: in de periode juli tot en met september 2005 stijgt het aandeel van het kabinet tot boven de vijftig procent. Kortom: aan aandacht geen gebrek, met name in het derde kwartaal - in de journalistiek vaak aangeduid als 'komkommertijd' - staan de schijnwerpers van de publiciteit vooral

gericht op het kabinet en moeten de overige politieke actoren zich tevreden stellen met een zaklamp(je).

Tabel 12. Kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in het nieuws

	Eerste kwartaal		Tweede kwartaal		Derde kwartaal		Vierde kwartaal		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
CDA bewindslieden	352	11,5	410	13,9	421	27,9	399	16,5	1582	15,9
VVD bewindslieden	351	11,5	539	18,3	293	19,4	313	13,0	1496	15,3
D66 bewindslieden	339	11,1	101	3,4	62	4,1	82	3,4	584	5,9
Kabinet	1042	34,1	1050	35,8	776	51,4	794	32,9	3662	36,9
Voorpagina*	144	37,7	187	46,1	91	57,6	64	37,0	486	43,0
Regeringspartijen**	1353	44,2	1196	40,5	396	26,2	983	40,7	3928	39,5
Voorpagina	196	49,8	145	35,8	38	24,1	50	28,9	429	37,9
Coalitie	2395	78,3	2246	76,1	1172	77,6	1777	73,6	7590	76,4
Coalitie: voorpagina	340	86,5	332	81,9	129	81,7	114	65,9	915	80,9
Linkse oppositie***	497	16,2	505	17,1	249	16,5	572	23,7	1823	18,3
Voorpagina	46	11,7	50	12,3	20	12,7	53	30,6	169	14,9
Overige partijen****	168	5,5	200	6,8	89	5,9	66	2,7	523	5,3
Voorpagina	7	1,8	23	5,7	9	5,7	6	3,5	45	4,0
Totaal*****	3060	100	2951	100	1510	100	2415	100	9936	100
Totaal voorpagina	393	100	405	100	158	100	173	100	1129	100

* uitsluitend gebaseerd op het politieke nieuws op de voorpagina van de dagbladen

** CDA, VVD en D66

*** PvdA, SP en Groen Links

**** LPF, Christen Unie, SGP, Groep Wilders, Groep Lazrak en Groep Nawijn

***** door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Politiek gesproken vormen kabinet en regeringspartijen - zich al dan niet beroepend op een regeerakkoord - doorgaans een gesloten front. Ministers en staatssecretarissen hebben als dienaren der Kroon weliswaar een andere verantwoordelijkheid dan het dienen van het belang van de politieke partij waartoe zij behoren, maar dat neemt niet weg dat bewindslieden zich - de één meer dan de ander - publicitair niet zelden profileren als partijman of -vrouw. Tellen we in het verlengde van die redenering bewindslieden onder de partij waartoe zij behoren, dan is in één oogopslag duidelijk dat het regeringsblok het politieke nieuws in hoge mate domineert: ruim driekwart van alle keren dat een politieke actor in het politieke nieuws voorkomt, gaat het om iemand uit het regeringsblok (zie Tabel 12).

De dominantie van kabinet en regeringspartijen is nog sterker als we alleen naar het politieke nieuws op de voorpagina's van de dagbladen kijken: over het hele jaar gerekend is het aandeel van de kabinet plus regeringspartijen op de voorpagina bijna 81%, in de krant als geheel ruim 76%. Het aandeel van de linkse oppositie en de overige partijen in het politieke nieuws op de voorpagina is lager dan in de krant als geheel. De uitzondering op de regel is hier het vierde kwartaal van 2005:

het aandeel van het kabinet in het politieke nieuws is op de voorpagina weliswaar hoger dan in de krant als geheel, maar de regeringspartijen weten in dit kwartaal de voorpagina minder goed te bereiken. Dat schept op de voorpagina ruimte voor met name de linkse oppositie en in mindere mate de overige partijen.

Splitsen we deze gegevens uit naar nieuwsvorm (berichtgeving, achtergrond, personen in het nieuws, hoofdredactioneel commentaar, overig commentaar, brieven en overig), dan zien we dat de verschillende politieke partijen niet in dezelfde verhouding voorkomen in de verschillende nieuwsvormen: de een wordt vaker dan gemiddeld genoemd in de berichtgeving, de ander in achtergrondinformatie, een derde in brieven. Met andere woorden: de verschillende actoren krijgen journalistiek gezien steeds een wat andere behandeling.

- De nieuwsvorm ‘berichtgeving’ is goed voor 49,8% van alle vermeldingen van kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen. Van alle vermeldingen van de linkse oppositiepartijen is 54,4% te vinden in berichtgeving, van alle vermeldingen van ‘overige partijen’ is dat 35,6%. ‘Overige partijen’ komen met andere woorden verhoudingsgewijs weinig aan bod in de berichtgeving over binnenlandse politiek;
- ‘Achtergrondinformatie’ is goed voor 24,3% van alle vermeldingen. De linkse oppositiepartijen blijven daar bij achter (19,5%), ‘overige partijen’ komen relatief vaak voor in achtergrondinformatie (34,2%);
- ‘Overig commentaar’ (columnisten, externe deskundigen) is goed voor 10,2% van alle vermeldingen. Columnisten en externe deskundigen leggen verhoudingsgewijs veel belangstelling aan de dag voor de linkse oppositie (13,5%), weinig voor ‘overige partijen’ (6,3%);
- ‘Personen in het nieuws’ is goed voor 8,9% van alle vermeldingen. ‘Overige partijen’ (15,9%) en met name de bewindslieden van D66 (21,7%) scoren hier beduidend hoger, de linkse oppositiepartijen komen niet verder dan 4,6%. De opvallend hoge score van D66 bewindslieden is terug te voeren op het aftreden van minister De Graaf en het aantreden van zijn opvolger, minister Pechtold;
- ‘Hoofdredactioneel commentaar’ is goed voor 2,4% van alle vermeldingen. Kabinet (2,6%) en dan met name VVD-bewindslieden (3,2%) zijn verhoudingsgewijs wat vaker voorwerp van hoofdredactionele beschouwing, ‘overige partijen’ komen hier zelden aan bod (0,8%);
- ‘Ingezonden brieven’ is goed voor 2,3% van alle vermeldingen. Lezers prijzen of kritiseren verhoudingsgewijs wat vaker CDA-bewindslieden (4,0%) en laten de regeringspartijen (1,9%) en de linkse oppositie (1,9%) wat vaker met rust;

- ‘Overige vormen’ is goed voor 2,2% van alle vermeldingen. ‘Overige partijen’ zijn wat oververtegenwoordigd (5,2%), het kabinet (1,4%) en met name D66- bewindslieden (0,2%) wat ondervertegenwoordigd.

5.1.1. Kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen uitgesplitst naar dagblad

Kijken we naar de krant als geheel, dan zien we dat de verschillen in aandachtsverdeling over de politieke actoren tussen de vijf onderzochte kranten niet groot zijn. Dat wordt (geheel) anders als we naar de aandachtverdeling op de voorpagina's van *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *De Telegraaf*, *Trouw* en *Algemeen Dagblad* kijken. De etalage toont met andere woorden een andersoortige uitstalling dan in het magazijn aanwezig is (zie Tabel 13).

Tabel 13. Kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in het nieuws, voor krant als geheel en voor voorpagina, uitgesplitst naar dagblad

	De Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
VVD bewindslieden	420	16,8	437	13,7	190	15,0	314	14,1	135	17,8
CDA bewindslieden	407	16,3	426	13,4	213	16,8	390	17,5	146	19,2
D66 bewindslieden	133	5,3	287	9,0	34	2,7	95	4,3	35	4,6
Kabinet	960	38,4	1150	36,1	437	34,5	799	35,9	316	41,6
Voorpagina*	96	47,6	150	34,3	50	36,5	140	53,8	50	53,8
Regeringspartijen**	929	37,2	1302	40,9	520	40,9	893	40,2	284	37,4
Voorpagina	77	38,1	190	43,5	50	36,4	78	30,0	34	36,6
Coalitie	1889	75,6	2452	77,0	957	75,5	1692	76,1	600	79,1
Coalitie: voorpagina	173	85,7	340	77,8	100	72,9	218	83,8	84	90,4
Linkse oppositie***	478	19,1	542	17,0	248	19,6	437	19,6	118	15,5
Voorpagina	23	11,4	74	16,9	25	18,2	38	14,7	9	9,7
Overige partijen****	133	5,3	191	6,0	63	5,0	95	4,3	41	5,4
Voorpagina	6	3,0	23	5,2	12	8,8	4	1,6	0	0,0
Totaal*****	2500	100	3185	100	1268	100	2224	100	759	100
Totaal voorpagina	202	100	437	100	137	100	260	100	93	100

* uitsluitend gebaseerd op het politieke nieuws op de voorpagina van de dagbladen

** CDA, VVD en D66

*** PvdA, SP en Groen Links

**** LPF, Christen Unie, SGP, Groep Wilders, Groep Lazrak en Groep Nawijn

***** door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Voor de dagbladen als geheel zijn de verschillen in aandachtsverdeling over de politieke actoren in Tabel 13 niet zo groot:

- Het kabinet komt verhoudingsgewijs het meest aan bod in *Algemeen Dagblad* (41,6 %), het minst in *De Telegraaf* (34,6 %);

- De regeringspartijen komen verhoudingsgewijs het meest aan bod in *NRC Handelsblad* en *De Telegraaf* (40,9%), het minst in *de Volkskrant* (37,2%);
- De coalitie komt verhoudingsgewijs het meest aan bod in *Algemeen Dagblad* (ruim 79%), het minst in *De Telegraaf* (ruim 75%);
- De linkse oppositie komt verhoudingsgewijs het meest aan bod in *De Telegraaf* (19,6%) en *Trouw* (19,6%), het minst in *Algemeen Dagblad* (15,5%);
- De overige partijen komen verhoudingsgewijs het meest aan bod in *NRC Handelsblad* (6,0%), het minst in *Trouw* (4,3%).

Kortom: alleen bij het kabinet zien we een verschil van enige betekenis (zeven procent) voor het overige zijn de verschillen tussen kranten op dit punt marginaal.

Kijken we alleen naar de voorpagina's van de dagbladen, dan zijn - zoals gezegd - de verschillen tussen de afzonderlijke dagbladen veel groter:

- Het kabinet komt het meest aan bod op de voorpagina's van *Trouw* en *Algemeen Dagblad* (bijna 54%), het minst op de voorpagina van *NRC Handelsblad* (ruim 34%);
- De regeringspartijen komen verhoudingsgewijs het meest aan bod op de voorpagina van *NRC Handelsblad* (ruim 43%), het minst op de voorpagina van *Trouw* (30%);
- De coalitie komt verhoudingsgewijs het meest aan bod op de voorpagina van *Algemeen Dagblad* (ruim 90%), het minst op de voorpagina van *De Telegraaf* (bijna 73%);
- De linkse oppositie komt verhoudingsgewijs het meest aan bod op de voorpagina van *De Telegraaf*, het minst op de voorpagina van *Algemeen Dagblad* (bijna 10%);
- De overige politieke partijen halen zelden de voorpagina, verhoudingsgewijs komen ze het meest aan bod op de voorpagina van *De Telegraaf* (bijna 9%), het minst op de voorpagina van *Algemeen Dagblad* (0%).

5.2. Politieke partijen in het nieuws

Bij het schetsen van de aandacht voor politieke partijen, laten we in eerste instantie de aandacht voor het kabinet buiten beschouwing. We volgen met andere woorden in eerste instantie de staatsrechtelijke redenering. Ofwel: alle percentages in Tabel 14 zijn gebaseerd op de absolute aantallen in de onderste rij. In tweede instantie tellen we de aandacht voor bewindslieden mee bij de politieke partij waartoe ze behoren. We volgen met andere woorden de politieke redenering.

De verschillen in aandacht voor de in het parlement vertegenwoordigde politieke partijen zijn bepaald meer dan marginaal. Dat viel te verwachten, een partij met veertig zetels trekt meer

journalistieke belangstelling dan een partij met één zetel. Echter niet alleen de omvang van een partij speelt hier een rol. Ook de machtspositie is van belang, zoals de gegevens uit tabel 14 al deden vermoeden: wie deel uitmaakt van de regeringscoalitie kan doorgaans rekenen op aanzienlijk meer journalistieke belangstelling dan wie in de oppositie is beland. De VVD krijgt veruit de meeste aandacht in het politieke nieuws, op gepaste afstand gevolgd door PvdA, CDA en D66. Het aandeel van de kleinste regeringspartij in het politieke nieuws is – in verhouding tot de omvang van die partij – opmerkelijk groot: waar CDA en PvdA met 44 respectievelijk 42 Kamerzetels in het politieke nieuws een aandeel halen van 17 à 18 procent, haalt D66 met 6 Kamerzetels een aandeel van ruim 15 procent.

Tabel 14. Politieke partijen in het nieuws, bewindslieden niet meegeteld en uitgesplitst naar kwartaal

	Eerste kwartaal		Tweede kwartaal		Derde kwartaal		Vierde kwartaal		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
VVD	631	31,3	726	38,5	201	27,4	357	22,1	1915	30,6
CDA	332	16,5	269	14,3	115	15,7	332	20,5	1048	16,8
D66	389	19,3	184	9,8	80	10,9	292	18	945	15,1
Regeringspartijen	1352	67,1	1179	62,6	396	54,0	981	60,6	3908	62,5
PvdA	359	17,8	276	14,6	161	21,9	326	20,1	1122	17,9
Groen Links	85	4,2	155	8,2	65	8,9	217	13,4	522	8,3
SP	53	2,6	74	3,9	23	3,1	29	1,8	179	2,9
Linkse oppositie	497	24,6	505	26,7	249	33,9	572	35,3	1823	29,1
LPF	105	5,2	44	2,3	28	3,8	21	1,3	198	3,2
SGP	2	0,1	84	4,5	26	3,5	22	1,4	134	2,1
Groep Wilders	50	2,5	30	1,6	.	.	2	0,1	82	1,3
ChristenUnie	11	0,5	42	2,2	9	1,2	18	1,1	80	1,3
Groep Nawijn	26	3,5	3	0,2	29	0,5
Overige partijen	168	8,3	200	10,6	89	12	66	4,1	523	8,4
Totaal	2017	100	1884	100	734	100	1619	100	6254	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Splitsen we uit naar enkele nieuwsvormen, dan kunnen we vaststellen dat de verschillen in aandacht voor de politieke partijen in stand blijven en voor sommige nieuwsvormen nog wat geprononceerder zijn:

- De nieuwsvorm ‘berichtgeving’ is goed voor 50,5% van alle vermeldingen van politieke partijen. CDA (60,6%) en PvdA (57,8%) zitten daar duidelijk boven, ‘overige partijen’ zit daar het verst onder;
- ‘Achtergrondinformatie’ is goed voor 24,5% van alle vermeldingen. ‘Overige partijen’ zit daar het verst boven (34,2%), Groen Links (17,4%) het verst onder;

- ‘Overig commentaar’ (columnisten, externe deskundigen) is goed voor 10,2% van alle vermeldingen. De SP (18,4%) zit daar duidelijk boven, het CDA (5,6%) zit er het verst onder;
- ‘Personen in het nieuws’ is goed voor 8,0% van alle vermeldingen. ‘Overige partijen’ zit daar het verst boven (15,9%), de SP (3,4%) het verst onder;
- ‘Overige vormen’ is goed voor 2,7% van alle vermeldingen. Groen Links (7,5%) zit daar het verst boven, D66 (0,8%) het verst onder;
- ‘Hoofdredactioneel commentaar’ is goed voor 2,2% van alle vermeldingen. D66 (3,7%) zit daar het verst boven, ‘overige partijen’ het verst onder;
- ‘Ingezonden brieven’ is goed voor 1,9% van alle vermeldingen. De SP (6,1%) zit daar het verst boven, de PvdA (1,1%) het verst onder.

In Tabel 15 hebben we alle dagbladen samen genomen. Uiteraard is het ook van belang om na te gaan of en in hoeverre tussen de verschillende onderzochte dagbladen verschillen bestaan in de verdeling van aandacht over de politieke partijen.

Tabel 15. Politieke partijen in het nieuws, bewindslieden niet meegeteld en uitgesplitst naar dagblad

	De Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
VVD	435	28,3	605	29,8	269	32,4	440	31,1	166	38,1
CDA	207	13,5	357	17,6	151	18,2	278	19,6	55	12,6
D66	286	18,6	337	16,6	100	12,0	166	11,7	56	12,8
Regeringspartijen*	928	60,4	1299	64,0	520	62,6	884	62,4	277	63,5
PvdA	256	16,6	325	16,0	169	20,3	297	21,0	75	17,2
Groen Links	160	10,4	154	7,6	69	8,3	111	7,8	28	6,4
SP	62	4,0	63	3,1	10	1,2	29	2,0	15	3,4
Linkse oppositie*	478	31,0	542	26,7	248	29,8	437	30,8	118	27,0
LPF	41	2,7	76	3,7	42	5,1	26	1,8	13	3,0
SGP	37	2,4	51	2,5	3	0,4	33	2,3	10	2,3
Groep Wilders	38	2,5	28	1,4	10	1,2	4	0,3	2	0,5
ChristenUnie	15	1,0	34	1,7	2	0,2	21	1,5	8	1,8
Groep Nawijn	2	0,1	2	0,1	6	0,7	11	0,8	8	1,8
Overige partijen*	133	8,7	191	9,4	63	7,6	95	6,7	41	9,4
Totaal*	1539	100	2032	100	831	100	1416	100	436	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

De dagbladen blijken hun aandacht tamelijk verschillend over de afzonderlijke politieke partijen te verdelen:

- Alle dagbladen besteden verhoudingsgewijs de meeste aandacht aan de VVD; het varieert van ruim 28% in *de Volkskrant* tot ruim 38% in *Algemeen Dagblad*;

- In *Trouw*, *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad* komt de PvdA op de tweede plaats wat de relatieve aandacht betreft (aandeel ligt tussen 17 en 21%) , in *de Volkskrant* is dat D66 (ruim 18%), in *NRC Handelsblad* is dat het CDA (ruim 17%);
- In *Trouw* en *De Telegraaf* komt het CDA op de derde plaats wat de relatieve aandacht betreft (aandeel ligt tussen 14 en ruim 18%), in *de Volkskrant* is dat de PvdA (ruim 16%) in *NRC Handelsblad* en *Algemeen Dagblad* D66 (ruim 16% respectievelijk bijna 13%);
- In *Trouw* en *De Telegraaf* komt D66 op de vierde plaats wat relatieve aandacht betreft (aandeel ligt tussen 11,6 en 12,6%), in *de Volkskrant* en *Algemeen Dagblad* eindigt het CDA op die plaats (ruim 13% respectievelijk 12%), in *NRC Handelsblad* de PvdA (16%);
- In alle dagbladen staat Groen Links op de vijfde plaats wat relatieve aandacht betreft, aandeel ligt tussen ruim 6% (*Algemeen Dagblad*) en ruim 10% (*de Volkskrant*).

Het beeld uit Tabel 15 verschuift nogal als we - zoals aangekondigd - de kabinetsleden meetellen bij de politieke partij waartoe zij behoren. Met name de positie van het CDA verandert. Afgaande op Tabel 15, wordt het CDA in het politieke nieuws volledig overvleugeld door de VVD, moet het ook de PvdA voor zich dulden en in een enkel geval ook D66 nog voor laten gaan. Tellen we de bewindslieden mee bij de partij waartoe zij behoren, dan blijft de VVD weliswaar in alle kranten de onbetwiste koploper, maar komt het CDA in vier van de vijf kranten op de tweede plaats. Alleen in *de Volkskrant* eindigt D66 nipt voor het CDA. De positie van het CDA wordt beter, die van de PvdA aanzienlijk slechter. De meest sprekende illustratie daarvan is te vinden in *Algemeen Dagblad*: de VVD krijgt de meeste aandacht (bijna 40%), de PvdA komt niet verder dan bijna tien procent (zie Tabel 16).

Tabel 16. Politieke partijen in het nieuws, bewindslieden geteld bij politieke partijen en uitgesplitst naar dagblad

	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
VVD	855	34,2	1042	32,7	459	36,2	754	33,9	301	39,7
CDA	415	16,6	786	24,7	364	28,7	677	30,4	208	27,4
D66	419	16,8	624	19,6	134	10,6	261	11,7	91	12,0
PvdA	256	10,2	325	10,2	169	13,3	297	13,4	75	9,9
Groen Links	160	6,4	154	4,8	69	5,4	111	5,0	28	3,7
SP	62	2,5	63	2,0	10	0,7	29	1,3	15	2,0
LPF	41	1,6	76	2,4	42	3,3	26	1,2	13	1,7
SGP	37	1,5	51	1,6	3	0,2	33	1,5	10	1,3
Groep Wilders	38	1,5	28	0,9	10	0,7	4	0,2	2	0,3
ChristenUnie	15	0,6	34	1,1	2	0,2	21	0,9	8	1,1
Groep Nawijn	2	0,1	2	0,1	6	0,5	11	0,5	8	1,1
Totaal*	2500	100	3185	100	1268	100	2224	100	759	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

5.3. Afspiegeling en openheid in het politieke nieuws

Achterhalen welke politieke partij welk aandeel heeft in het politieke nieuws, is op zich de moeite waard. De vraag blijft echter hoe dergelijke gegevens te beoordelen en te interpreteren. In de literatuur zijn daarvoor twee beoordelingsperspectieven ontwikkeld, te weten afspiegeling en openheid in het politieke nieuws.¹⁰

5.3.1. Afspiegeling en openheid in het politieke nieuws

Van afspiegeling in het politieke nieuws is sprake indien media over de verschillende politieke partijen en hun standpunten berichten naar rato van hun aanhang in de bevolking. Met andere woorden: verwacht mag worden dat politieke partijen met een aanhang van 40% respectievelijk 20% onder bevolking, in het politieke nieuws eveneens een aandeel van 40% respectievelijk 20% zullen halen. Vertaald naar het voorbeeld van CDA, PvdA en D66: media zouden aan het CDA (44 zetels in de Tweede Kamer) en aan de PvdA (42) aanzienlijk meer aandacht besteed moeten hebben dan aan D66 (6 zetels). ‘Afspiegeling’ is welbeschouwd een verdere uitwerking van de gedachte dat media de spiegel van de (politieke) werkelijkheid dienen te vormen.

De vraag is natuurlijk welke maatstaf bruikbaar is voor ‘aanhang onder de bevolking’. In bovenstaand voorbeeld is impliciet uitgegaan van de verhoudingen in het parlement. Anders gezegd: de uitslag van de laatst gehouden verkiezingen geldt als maatstaf voor ‘aanhang onder de bevolking’. Natuurlijk kan die uitslag inmiddels behoorlijk afwijken van de uitkomst van de laatstgehouden opiniepeiling. Toch hanteren we die opiniepeiling niet als maatstaf. Het is immers niet de uitkomst van de laatst gehouden opiniepeiling maar wel de uitslag van de laatst gehouden verkiezingen, die de politieke verhoudingen in het parlement bepaalt. De mate van afspiegeling – de afspiegelingsgraad – definiëren we derhalve als de mate waarin de verdeling van aandacht over politieke partijen in het politieke nieuws overeenkomt met de verhoudingen zoals blijkend uit de laatstgehouden verkiezingen.

Van openheid in het politieke nieuws is sprake indien media over de verschillende politieke partijen en hun standpunten in gelijke omvang berichten. De gedachtegang is hier dat alle politieke stromingen, los van de omvang van hun aanhang, een gelijk aandeel in het aandeel in het politieke nieuws zouden moeten hebben. Zijn er tien politieke partijen vertegenwoordigd in het parlement,

¹⁰ Zie Cuilenburg, J.J. van, O. Scholten & G.W. Noomen (1996), *Communicatiewetenschap*, Bussum, Coutinho, pp. 315-341.

dan zou het aandeel in het politieke nieuws voor elke partij dus tien procent moeten zijn. Op die manier krijgen klein(re) partijen evenveel gelegenheid hun ideeën en opvattingen onder de aandacht van het publiek te brengen en worden burgers in staat gesteld een meer afgewogen keuze te maken, aldus – kort samengevat – de redenering achter de gedachte van openheid in het politieke nieuws.

Waar afspiegeling uitgaat van representativiteit en daarmee in zekere zin bestaande verhoudingen bevriest - wie groot is krijgt veel, wie klein is weinig aandacht in media - legt openheid juist de nadruk op gelijke toegangskansen voor iedereen. Groot en klein krijgen evenveel aandacht en daarmee krijgt klein een reële kans uit te groeien tot groot. De mate van openheid - de openheidsgraad - definiëren we derhalve als de mate waarin de verdeling van aandacht over politieke partijen in het politieke nieuws overeenkomt met de verdeling die voortvloeit uit de eis van gelijke toegangskansen voor iedereen.

Het moge duidelijk zijn dat tussen afspiegeling en openheid doorgaans een zekere strijdigheid bestaat. Openheid vraagt gelijke behandeling van grote en kleine politieke stromingen. Afspiegeling daarentegen houdt kleine stromingen klein en grote groot. Alleen in het hypothetische geval dat alle politieke stromingen exact evenveel aanhang onder de bevolking hebben, zijn afspiegeling en openheid tegelijkertijd en voor honderd procent te realiseren.

Passen we de criteria van afspiegeling en openheid toe op de gegevens uit Tabel 16, dan stuiten we meteen op een praktisch probleem: de politieke stromingen ‘Groep Wilders’, ‘Groep Lazrak’ en ‘Groep Nawijn’ hebben in 2003 niet aan de verkiezingen meegedaan. Het gaat om parlementariërs die zich afgesplitst hebben van achteréenvolgens de VVD, de SP en de LPF. Voor het berekenen van afspiegelings- en openheidsgraad hebben we ze meegeteld bij de politieke partij waartoe ze in 2003 behoorden. De aandacht voor deze groeperingen is overigens zo gering, dat de gekozen werkwijze geen noemenswaardige invloed heeft op de afspiegelings- en openheidsgraad heeft. Zetten we de verkiezingsuitslag uit 2003 en het aandeel van de politieke partijen in het politieke nieuws naast elkaar, dan is in een oogopslag duidelijk wie de winnaars en verliezers zijn: VVD, D66 en in mindere mate Groen Links en SGP krijgen meer aandacht dan op grond van de afspiegelingsgedachte verwacht kan worden, CDA, PvdA en in mindere mate SP, LPF en Christen Unie krijgen minder aandacht.

Tabel 17. Aandeel politieke partijen in het nieuws, bewindslieden geteld bij politieke partijen en de verkiezingsuitslag van 2003

	N	%	Verkiezings- uitslag (in %)	Te veel aandacht***	Te weinig aandacht
VVD*	3493	35,2	17,9	17,3	
CDA	2450	24,7	28,6		3,9
D66	1529	15,4	4,0	11,4	
PvdA	1122	11,3	27,2		15,9
Groen Links	522	5,3	5,1	0,2	
SP	179	1,8	6,3		4,5
LPF**	227	2,3	5,6		3,3
SGP	134	1,3	1,5		0,2
Christen Unie	80	0,8	2,1		1,3

* inclusief de aandacht voor Groep Wilders

** inclusief de aandacht voor Groep Nawijn

*** te veel respectievelijk te weinig aandacht gedefinieerd in relatie tot verkiezingsuitslag

Uitgaande van deze gegevens en van de cijfers over de aandacht voor de afzonderlijke politieke partijen in de vijf onderzochte dagbladen uit Tabel 17, kan vervolgens zowel voor de vijf dagbladen als geheel als voor de afzonderlijke dagbladen, de afspiegelings- en openheidsgraad berekend worden (zie Tabel 18).

Tabel 18. Afspiegelings- en openheidsgraad voor afzonderlijke dagbladen en voor dagbladen als geheel¹¹

	Afspiegelingsgraad*	Openheidsgraad**
de Volkskrant	.65	.55
NRC Handelsblad	.74	.50
De Telegraaf	.75	.49
Trouw	.75	.49
Algemeen Dagblad	.70	.41
Landelijke dagbladen als geheel	.70	.57

* waardenbereik loopt van 0 tot 1, waarbij 0 = krant besteedt uitsluitend aandacht aan de politieke partij die bij laatstgehouden verkiezingen het laagste percentage stemmen haalde (in casu: de SGP) 1 = aandachtsverdeling in krant stemt perfect overeen met verkiezingsuitslag

** waardenbereik loopt van 0 tot 1, waarbij 0 = krant besteedt slechts aandacht aan één politieke partij 1 = krant besteedt aan alle politieke partijen precies even veel aandacht

De onderlinge verschillen tussen de kranten zijn niet groot: dat *de Volkskrant* een wat lagere afspiegelingsgraad en een wat hogere openheidsgraad laat zien dan de andere dagbladen, is voor het grootste deel terug te voeren op de verhoudingsgewijs geringe aandacht voor het CDA. De openheidsgraad is overigens voor alle dagbladen aan de lage kant.

5.4. Fractievoorzitters en hun politieke partijen in het nieuws

We beginnen met een schets van de aandacht voor de verschillende fractievoorzitters, daarna kijken we naar de aandacht voor de fractievoorzitters in relatie tot de totale aandacht voor de partijen. In

¹¹ Voor berekening zie bijlage 4

deze analyses komen de kamerleden Wilders, Nawijn en Lazrak voor als fractievoorzitters. We hebben hen als fractievoorzitter geteld vanaf het moment dat ze zich losmaakten van hun fractie, daarvoor vallen hun uitspraken onder de partij waartoe zij behoorden.

Kijken we naar de dagbladen als geheel, dan zien we dat de fractievoorzitters van VVD en D66 verreweg de meeste aandacht naar zich toe trekken. Samen zijn deze twee fractievoorzitters goed voor iets meer dan de helft van alle vermeldingen van de elf fractievoorzitters in het politieke nieuws. Noch hun partij (zie Tabel 17) noch deze fractievoorzitters hebben te klagen over een gebrek aan zichtbaarheid. Integendeel (zie Tabel 19)

Tabel 19. Fractievoorzitters in het politieke nieuws uitgesplitst naar dagblad

fractie- voorzitter	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad		Totaal	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %
Van Aartsen	50	20,8	57	29,8	28	36,8	37	21,4	14	33,3	186	25,8
Dittrich	89	37,1	29	15,2	10	13,2	40	23,1	10	23,8	178	24,7
Bos	26	10,8	39	20,4	13	17,1	32	18,5	7	16,7	117	16,2
Halsema	37	15,4	20	10,5	9	11,8	25	14,5	1	2,4	92	12,7
Verhagen	12	5,0	17	8,9	5	6,6	18	10,4	1	2,4	53	7,3
Wilders	19	7,9	14	7,3	5	6,6	2	1,2	1	2,4	41	5,7
Nawijn	2	0,8	2	1,0	6	7,9	11	6,4	8	19,0	29	4,0
Rouvoet	1	0,4	5	2,6			7	4,0			13	1,8
Marijnissen	2	0,8	4	2,1			1	0,6			7	1,0
Herben			4	2,1							4	0,6
Van der Vlies	2	0,8									2	0,3
Totaal	240	100	191	100	76	100	173	100	42	100	722	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Als geen ander hebben zowel VVD en D66 als beide fractievoorzitters in 2005 in de schijnwerpers van de publiciteit gestaan. In politiek en journalistiek wordt daar vaak groot belang aan gehecht, gedachtig de oude wijsheid van de 19^e eeuwse Engelse staatsrechtgeleerde Walter Bagehot: ‘to be invisible is to be forgotten’¹². Zo schreef de politieke redactie van *Trouw* in een terugblik op de VVD-campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2006:

“Harde aanvallen leveren publiciteit op, weten ook de liberalen. En onder het motto ‘het geeft niet hoe ze over je praten, als ze maar over je praten’, koos VVD-minister Zalm ook de aanval tegen spilzuchtige gemeentebesturen. Dat hij verkeerde cijfers gebruikte, was een misser, dat hij opriep om desnoods de wozaanslag niet te betalen óók, maar de opmerkingen brachten publiciteit en zetten de VVD in ieder geval neer als een partij die wel zuinig met de centjes wenst om te

¹² Zijn opmerking had overigens betrekking op het Britse Koningshuis.

gaan. Niet de feiten, maar de indruk die je achterlaat, zijn belangrijk in een campagne” (Trouw, 6 maart 2006, p. 4).

De loop der gebeurtenissen geeft voldoende aanleiding om bij dergelijke redeneringen de nodige vraagtekens te zetten. Immers: uiterekend de fractievoorzitters van de partijen die in 2005 uiterst zichtbaar waren in de publiciteit, verkeren inmiddels beiden in het politieke herfstbos. Dittrich, fractievoorzitter van D66 vertrok na een publicitair zeer succesvolle maar politiek mislukte actie rond de uitzending van troepen naar Afghanistan. Van Aartsen, fractievoorzitter van de VVD, blies de aftocht na een publicitair eveneens succesvolle verkiezingscampagne die resulteerde in een politieke nederlaag. Kortom: zichtbaarheid alleen is niet voldoende, publiciteit kan ook een zwaard zijn waarin men zelf valt¹³.

Voor de vijf meest in het nieuws voorkomende politieke partijen, zijn we nagegaan hoeveel van de aandacht voor die partij op het conto van de fractievoorzitter geschreven kan worden. Anders gezegd: in welke mate domineert een fractievoorzitter het nieuws over zijn of haar politieke partij. Van dominantie blijkt geen sprake te zijn. Dittrich, fractievoorzitter van D66, bepaalt nog het meest het nieuws over zijn partij, maar ook hij haalt de twintig procent nog niet (zie Tabel 20).

Tabel 20. Fractievoorzitters in het nieuws in relatie tot totale aandacht voor hun politieke partij, uitgesplitst naar dagblad

	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad		Totaal	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %
D66	286		337		100		166		56		945	
Dittrich	89	31,1	29	8,6	10	10,0	40	24,1	10	17,9	178	18,8
Groen Links	160		154		69		111		28			
Halsema	37	23,1	20	13,0	9	13,0	25	22,5	1	3,6	92	17,6
PvdA	256		325		169		297		75		1122	
Bos	26	10,2	39	12,0	13	7,7	32	10,8	7	9,3	117	10,4
VVD*	435		605		269		440		166		1915	
Van Aartsen	50	11,5	57	9,4	28	10,4	37	8,4	14	8,4	186	9,7
CDA	207		357		151		278		55		1048	
Verhagen	12	5,8	17	4,8	5	3,3	18	6,5	1	1,8	53	5,1

* we geven steeds het aantal keren dat een politieke partij in het politieke nieuws genoemd wordt, het aantal keren dat de fractievoorzitter genoemd wordt en het aandeel van de fractievoorzitter in het totaal aantal keren dat een politieke partij genoemd wordt

¹³ Scholten, O (2005), Organisaties, media en samenleving in: B. van Ruler e.a. (red.), *Communicatiemanagement*, Amsterdam, Boom

5.5. Bewindslieden in het nieuws

In paragraaf 5.1 hebben we gezien dat het kabinet qua aandacht een sterke positie in het politieke nieuws heeft: bijna 37% procent van alle vermeldingen van bewindslieden en politieke partijen, komt op rekening van een bewindspersoon. De aandacht voor het kabinet is bepaald niet gelijk verdeeld over de verschillende bewindspersonen en varieert van 7 tot 355 keer genoemd. Ook tussen de vijf onderzochte dagbladen blijken behoorlijke verschillen in de aandachtsverdeling over politieke actoren te bestaan (zie Tabel 21).

Om het eerste te beginnen: vijf van de zestien ministers nemen bijna 55% van de aandacht voor hun rekening, de overige elf moeten het doen met de resterende 45%. De minister-president uitgezonderd, zou de aandacht voor de verschillende vakministers gezien kunnen worden als een indicatie voor de issues die politiek, journalistiek en wellicht ook de burger bezig houden. Dat achteréénvolgens de ministers van Justitie, Bestuurlijke Vernieuwing, Vreemdelingenbeleid & Integratie, Financiën en Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken) de kopgroep vormen¹⁴, duidt er in deze interpretatie op dat in 2005 de issues ‘veiligheid’ ((terrorisme)bestrijding, TBS-beleid), ‘bestuurlijke vernieuwing’, ‘integratie en vreemdelingenbeleid’, en ‘financieel-economisch beleid’ een hoge prioriteit genoten. Leggen we deze interpretatie naast de gegevens uit tabel 5 - die bevat de vijf thema’s die in elk van de vijf kranten in het politieke nieuws de meeste aandacht krijgen - dan blijkt deze gedachtegang slechts gedeeltelijk op te gaan. ‘Bestuurlijke Vernieuwing’, vallend onder het thema ‘democratie’, staat in drie kranten bij de top vijf, financieel-economisch beleid in twee kranten, vreemdelingenbeleid in één krant en ‘veiligheid’ in geen enkele krant. Dat desondanks minister Donner de ranglijst van het kabinet aanvoert, hangt vermoedelijk samen met het hoge incidentengehalte dat zijn portefeuille kenmerkt. Over een heel jaar gerekend resulteert dat in een verhoudingsgewijs betrekkelijk geringe aandacht voor het thema ‘veiligheid’ terwijl tegelijkertijd de naam ‘Donner’ verhoudingsgewijs heel vaak in het politieke nieuws voorkomt.

De acht ministers van CDA huize worden 1278 keer genoemd (gemiddelde: 160), de zes van VVD huize 1185 keer (gemiddelde: 198) en de twee van D66 414 keer (gemiddelde 207). Het hoge gemiddelde voor D66 is geheel en al terug te voeren op de aandacht voor de minister(s) van Bestuurlijke Vernieuwing, De Graaf en vervolgens Pechtold.

¹⁴ In deze redenering laten we de minister-president buiten beschouwing. Hij is immers niet verantwoordelijk voor specifieke issues, maar voor het kabinetsbeleid als geheel.

Tabel 21. Ministers in het nieuws, uitgesplitst naar dagblad

Minister	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad		Totaal	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %
Donner	118	15,9	69	7,8	39	11,7	89	13,4	40	15,7	355	12,3
De Graaf/Pechtold	72	9,7	178	20,1	8	2,4	44	6,6	20	7,9	322	11,2
Balkenende	91	12,3	81	9,2	37	11,1	72	10,8	24	9,4	305	10,6
Verdonk	80	10,8	83	9,4	36	10,8	92	13,9	14	5,5	305	10,6
Zalm	68	9,2	107	12,1	53	15,9	40	6,0	26	10,2	294	10,2
Remkes	52	7,0	42	4,8	24	7,2	49	7,4	38	15,0	205	7,1
Hoogervorst	44	5,9	49	5,5	25	7,5	35	5,3	20	7,9	173	6,0
Bot	31	4,2	43	4,9	19	5,7	36	5,4	25	9,8	154	5,4
Van der Hoeven	31	4,2	48	5,4	12	3,6	30	4,5	17	6,7	138	4,8
Kamp	46	6,2	22	2,5	14	4,2	34	5,1	7	2,8	123	4,3
Peijs	17	2,3	34	3,8	22	6,6	25	3,8	10	3,9	108	3,8
De Geus	22	3,0	16	1,8	18	5,4	33	5,0	4	1,6	93	3,2
Brinkhorst	23	3,1	35	4,0	9	2,7	23	3,5	2	0,8	92	3,2
Dekker	18	2,4	29	3,3	12	3,6	23	3,5	3	1,2	85	3,0
Veerman	21	2,8	37	4,2	2	0,6	21	3,2	2	0,8	83	2,9
Ardenne	7	0,9	11	1,2	4	1,2	18	2,7	2	0,8	42	1,5
Totaal*	741	100	884	100	334	100	664	100	254	100	2887	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Niet alleen tussen de bewindslieden bestaan verschillen, ook tussen de vijf dagbladen zijn die te constateren. Dat komt duidelijk naar voren als we naar de top vijf per krant kijken: geen enkele krant heeft dezelfde top vijf (zie Tabel 22). Aan de andere kant: de top van bewindslieden in de vijf onderzochte afzonderlijke bevat niet meer dan zeven namen. Bij een maximale concentratie zouden dat er vijf geweest zijn, bij een maximale spreiding 16. Met andere woorden: de concentratie op een beperkt aantal ministers (7 van de 16) is sterk, de rangorde binnen de top vijf verschilt wel.

Tabel 22. Ministers in het nieuws: de top vijf per dagblad*

minister	de Volkskrant	NRC/H	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad	Totaal
Donner	1	4	2	2	1	1
Verdonk	2	3	4	1	5	3
De Graaf/Pechtold	3	1		4		2
Zalm	4	2	1	5	3	4
Remkes	5		5	3	2	5
Hoogervorst		3	4		5	6
Bot					4	7

* minister-president Balkenende buiten beschouwing gelaten

5.5.1. Aandacht voor staatssecretarissen

Het kabinet Balkenende II telt naast de zestien ministers nog tien staatssecretarissen. Vijf van hen (Wijn (Financiën), Ross-van Dorp (VWS), Van Geel (VROM), Van Gennip (EZ) en van der Knaap (Defensie)) zijn afkomstig uit het CDA. Vier hebben een VVD achtergrond (Rutte (OCW), Nicolai (BZ), Van Hoof (SZW) en Schultz van Hagen (V&W)). Eén staatssecretaris tenslotte is van D66 huize (Van der Laan (OCW)). Ook voor

hen geldt: de één haalt in 2005 aanzienlijk vaker het nieuws dan de ander, al was het maar omdat de éne portefeuille (mediabeleid bijvoorbeeld) aanzienlijk publiciteitsgevoeliger is dan de andere (Personeel & Organisatie bij Defensie) (zie Tabel 23).

Tabel 23. Staatssecretarissen in het nieuws, uitgesplitst naar dagblad

staatssecretaris	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad		Totaal	
Rutte	96	43,8	62	23,3	14	13,6	14	10,4	18	29,0	204	26,0
Van der Laan	38	17,4	74	27,8	17	16,5	28	20,7	13	21,0	170	21,7
Wijn	52	23,7	47	17,7	32	31,1	21	15,6	14	22,6	166	21,1
Ross- van Dorp	8	3,7	12	4,5	15	14,6	26	19,3	4	6,5	65	8,3
Van Geel	1	0,5	20	7,5	11	10,7	12	8,9	1	1,6	45	5,7
Nicolai	1	0,5	34	12,8	2	1,9	2	1,5	3	4,8	42	5,4
Van Hoof	4	1,8	8	3,0	5	4,9	18	13,3	6	9,7	41	5,2
Schultz van Hagen	11	5,0	1	0,4	5	4,9	7	5,2			24	3,1
Van Gennip	7	3,2	8	3,0	2	1,9	3	2,2	1	1,6	21	2,7
Van der Knaap	1	0,5					4	3,0	2	3,2	7	0,9
Totaal*	219	100	266	100	103	100	135	100	62	100	785	100

* door afrondingsverschillen is de som niet altijd gelijk aan het (sub)totaal

Drie staatssecretarissen komen meer dan incidenteel¹⁵ in de vijf landelijke dagbladen in het nieuws: Rutte (VVD, N=204), Van der Laan (D66, N = 170) en Wijn (CDA, N= 166). Met zijn drieën nemen ze ruim tweederde van alle vermeldingen van de tien staatssecretarissen voor hun rekening. Met daarbij de kanttekening dat de verschillen tussen kranten op dit punt aanzienlijk zijn: in *de Volkskrant* is het trio goed voor 85% van alle vermeldingen van staatssecretarissen, in *Trouw* is dat 47%. De grootste verschillen per krant zien we bij staatssecretaris Rutte (VVD): in *de Volkskrant* is Rutte goed voor ruim 43%, in *Trouw* komt hij niet verder dan iets boven de 10%. Dat past in het beeld van *de Volkskrant* als dagblad met verhoudingsgewijs veel studenten onder de lezers en dus verhoudingsgewijs veel aandacht voor hoger onderwijs. Eerder (Tabel 7) hebben we al vastgesteld dat binnen het politieke nieuws het thema ‘onderwijs’ in *de Volkskrant* de meeste aandacht krijgt. Voor Van der Laan zijn de verschillen aanzienlijk kleiner: het hoogste aandeel haalt ze in *NRC Handelsblad* (bijna 28%), het laagste in *De Telegraaf* (ruim 16%). Een eventuele relatie met de beheerde portefeuille (mediabeleid) ligt wat minder voor de hand dan bij staatssecretaris Rutte. Voor staatssecretaris Wijn – verantwoordelijk voor belastingen – is die relatie weer makkelijker te leggen: verreweg het hoogste aandeel haalt hij in *De Telegraaf* (ruim 31%), het laagste in *Trouw* (ruim 15%).

¹⁵ Van elke krant zijn 24 exemplaren onderzocht, wordt een politicus minimaal 13 keer genoemd dan wil dat zeggen dat hij/zij theoretisch gemiddeld in meer dan de helft van de onderzochte kranten genoemd wordt.

Tabel 24. Staatssecretarissen in het nieuws: de top vijf per dagblad

Minister	de Volkskrant	NRC/H	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad	Totaal*
Rutte	1	2	4	5	1	1
Van der Laan	2	1	2	1	3	2
Wijn	3	3	1	3	2	3
Schultz van Hagen	4					8
Ross – van Dorp	5		3	2	5	4
Nicolai		4				6
Van Geel		5	5			5
Van Hoof				4	4	7

De dagbladen concentreren zich in hun aandacht voor staatssecretarissen minder sterk op een beperkt aantal (8 van de 10) dan bij de ministers het geval bleek (7 van de 16). Anders gezegd: als er staatssecretarissen in het geding zijn, lijken dagbladen sterker geneigd eigen keuzes te maken dan ingeval er ministers in het geding zijn.

Ministers (N =2887) en staatssecretarissen (N=785) worden gezamenlijk 3662 keer genoemd in het nieuws. Ruim 450 keer (12,5%) is dat op de voorpagina van een krant. Net als in de krant als geheel (zie Tabel 21), is ook op de voorpagina minister Donner koploper (N = 60), op enige afstand gevolgd door de ministers Verdonk (N = 51), Zalm (N = 46) en De Graaf/Pechtold (N = 42). Minister-president Balkenende volgt op plaats 5 (N = 33) en blijft staatssecretaris Rutte (N = 30) nipt voor (zie Tabel 25).

Tabel 25. Ministers en staatssecretarissen op de voorpagina, uitgesplitst naar dagblad

Bewindspersoon	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad		Totaal	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	in %	N	In %	N	in %
Donner	4	4,2	3	2,0	8	16,0	27	24,3	18	36,0	60	13,1
Verdonk	10	10,4	26	17,3	9	18,0	1	0,9	5	10,0	51	11,2
Zalm	7	7,3	15	10,0	4	8,0	14	12,6	6	12,0	46	10,0
De Graaf/Pechtold	6	6,3	30	20,0			6	5,4			42	9,2
Balkenende	13	13,5	9	6,0	6	12,0	5	4,5			33	7,2
Rutte	14	14,6	6	4,0			10	9,0			30	6,6
Bot	10	10,4	3	2,0			10	9,0	5	10,0	28	6,1
Peijs	6	6,3			5	10,0	5	4,5	7	14,0	23	5,0
Van der Laan	1	1,0	1	0,7	7	14,0	6	5,4	2	4,0	21	4,6
Wijn	2	2,1	2	1,3	4	8,0	4	3,6			18	3,9
Brinkhorst	1	1,0	7	4,7			6	5,4			14	3,1
Kamp	6	6,3	5	3,3			1	0,9	1	2,0	13	2,8
Veerman	8	8,3	4	2,7	1	2,0					13	2,8
Van der Hoeven	2	2,1	2	1,3	2	4,0			6	12,0	12	2,6
Remkes	2	2,1	5	3,3			5	4,5			12	2,6
Overige*	4	4,2	22	14,7	4	8,0	11	9,9			41	9,0
Totaal	96	100	150	100	50	100	111	100	50	100	457	100

* alle ministers en staatssecretarissen die in totaal minder dan 12 keer voorkomen zijn samengevoegd

De top vijf is goed voor ruim de helft van alle vermeldingen van bewindslieden op de voorpagina. De andere helft komt op naam van de overige 21 bewindslieden. Twee van hen - de

staatssecretarissen Schultz van Hagen en Van der Knaap - ontbreken overigens in de onderzochte weken op alle voorpagina's. Ook hier zien we dat voor de voorpagina de verschillen in de verdeling van aandacht over de bewindslieden, pregnanter zijn dan wanneer we de krant als geheel bekijken:

- Van alle vermeldingen van bewindslieden op de voorpagina neemt Donner in *Algemeen Dagblad* 36% voor zijn rekening, in *NRC Handelsblad* niet meer dan twee procent;
- Verdonk is in *De Telegraaf* goed voor 18% van alle vermeldingen, op de voorpagina van *Trouw* haalt ze welgeteld één vermelding ofwel 0,9%;
- Voor Zalm zien we aanzienlijk kleinere verschillen tussen de kranten: in *Algemeen Dagblad* 12%, in *de Volkskrant* ruim 7%;
- De Graaf/Pechtold ontbreken op de voorpagina's van *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad*, op de voorpagina van *NRC Handelsblad* zijn ze goed voor 20% van alle vermeldingen;
- Balkenende tenslotte is afwezig op de voorpagina *Algemeen Dagblad*, en is in *de Volkskrant* goed voor ruim 13% van alle vermeldingen van bewindslieden.

De top vijf voor de voorpagina's van de afzonderlijke dagbladen laat eveneens behoorlijke verschillen zien. Opnieuw een indicatie dat de vijf dagbladen voor de voorpagina duidelijk eigen keuzes maken (zie Tabel 26).

Tabel 26. Top vijf ministers en staatssecretarissen op de voorpagina, uitgesplitst naar dagblad

Minister	de Volkskrant	NRC/H	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad	Totaal*
Rutte	1			3/4		6
Balkenende	2	4	4			5
Bot	3/4			3/4	4/5	7
Verdonk	3/4	2	1		4/5	2
Veerman	5					13
De Graaf/Pechtold		1		5/6		4
Zalm		3		2	3	3
Brinkhorst		5				11
Donner			2	1	1	1
Van der Laan			3	5/6	2	9
Peijs			5			8

* berekend over de dagbladen als geheel

Op papier zijn er 25 ministers en staatssecretarissen nodig om de top vijf op de voorpagina's van de vijf onderzochte dagbladen voor elke krant maximaal heterogeen te laten zijn. Dat aantal wordt gehaald: er zijn in totaal 26 bewindslieden. Voor de top vijf van de vijf afzonderlijke kranten komen we in totaal op 11 namen. Met andere woorden: uitgaande van alle bewindslieden, lopen de keuzes van de vijf dagbladen voor de voorpagina's wat verder uit één dan ingeval we alleen naar de

ministers kijken. Maar echt eigenzinnig zouden de keuzes pas zijn als elke krant een unieke top vijf zou laten zien. Wel kunnen we vaststellen dat geen enkele top vijf gelijk is aan een andere, noch qua samenstelling noch qua rangorde.

Vanuit het perspectief van de bewindslieden gezien, kunnen we vaststellen dat geen enkele bewindspersoon de top vijf van elke voorpagina haalt (zie Tabel 27).

Tabel 27. Ministers en staatssecretarissen in de top vijf op de voorpagina's

Minister	Aantal voorpagina's	Rangorde in totaal
	5	
Verdonk	4	2
Donner	3	1
Zalm	3	3
Balkenende	3	5
Bot	3	6
Van der Laan	3	9
De Graaf/Pechtold	2	4
Rutte	2	6
Peijs	1	8
Brinkhorst	1	11
Veerman	1	13

Puntsgewijs samengevat zijn de belangrijkste uitkomsten uit deze paragraaf:

- Het regeringsblok domineert het politieke nieuws in hoge mate. Driekwart van alle keren dat een politieke actor in het politieke nieuws voorkomt, gaat het om iemand uit het regeringsblok (zie Tabel 12). Tussen de kranten zien we op dat gebied weinig verschil;
- De dominantie van het regeringsblok is nog sterker als we alleen naar de voorpagina's kijken. Was het aandeel van de linkse oppositie en de overige partijen in het politieke nieuws al beperkt, op de voorpagina's komen zij nog minder aan bod;
- Onderling zijn hier de verschillen tussen de kranten echter wel groter. *Trouw* en *Algemeen Dagblad* besteden op de voorpagina veel aandacht aan leden van het kabinet (54% van alle aandacht voor politiek actoren), op de voorpagina van *NRC Handelsblad* komen de kabinetsleden niet verder dan ruim 34%;
- *NRC Handelsblad* richt zich op de voorpagina meer op de vertegenwoordigers van partijen dan op bewindslieden. De oppositiepartijen krijgen de meeste ruimte op de voorpagina van *De Telegraaf*, het minste op de voorpagina van *Algemeen Dagblad*.
- De aandacht voor het kabinet is uiteraard opgebouwd uit aandacht voor de verschillende bewindspersonen: 16 ministers en 10 staatssecretarissen. Die komen niet allemaal in even sterke mate aan bod. Integendeel. De verschillen zijn groot. De top vijf - bestaande uit Donner, De Graaf/Pechtold, Balkenende, Verdonk en Zalm - is goed voor meer dan de helft van de aandacht (zie Tabel 21).

- Van de staatssecretarissen zijn er slechts drie die substantieel in het nieuws komen, namelijk Rutte, van der Laan en Wijn (zie Tabel 23).
- Donner krijgt zowel in *de Volkskrant* als *Algemeen Dagblad* de meeste aandacht. *NRC Handelsblad* besteedt de meeste ruimte aan de Graaf/Pechtold, terwijl in *Trouw* Verdonk op de meeste aandacht kan rekenen. *De Telegraaf* tenslotte heeft het meeste oog voor minister Zalm van Financiën (zie Tabel 21).
- De fractievoorzitters komen in het politieke nieuws veel minder aan bod dan bewindslieden. Zijn de kabinetsleden samen goed voor 3662 uitspraken (gemiddeld 136, zie tabel 12), de 11 fractievoorzitters komen niet verder dan 722 uitspraken (gemiddeld 66). De politieke partijen zijn weliswaar goed voor 6254 uitspraken (Tabel 14), maar fractievoorzitters nemen daarvan slechts een bescheiden deel voor hun rekening. Boris Dittrich bepaalt nog het meest het nieuws over zijn partij, maar ook hij haalt de twintig procent niet (zie Tabel 20).

6 Politieke partijen in het nieuws: de context

Niet alleen de frequentie, ook de context waarbinnen politieke partijen en hun vertegenwoordigers in het politieke nieuws voorkomen, is van belang. In deze paragraaf gaan we in op de invalshoek van het politieke nieuws. We maken onderscheid tussen issuenieuws, conflictgeoriënteerd nieuws, nieuws over succes en falen van en evaluatieve uitspraken over beleid en/of over politici).

Koppen en leads van alle artikelen met politiek nieuws zijn zin voor zin nader gecodeerd. In totaal zijn bijna 8500 kernzinnen gecodeerd. Een kernzin is een uitspraak waarin enigerlei relatie tussen twee actoren, tussen twee issues of tussen een actor en een issue gelegd wordt. Voor de goede orde: één zin kan meerdere kernzinnen bevatten. In een zin als “VVD en CDA kritisch over opstelling Dittrich” zitten twee kernzinnen, te weten: “VVD kritisch over opstelling Dittrich” en “CDA kritisch over opstelling Dittrich”. Voor de indeling in soorten politiek nieuws onderscheidden we vier typen zinnen:

- Zinnen met conflictgeoriënteerd nieuws, dat wil zeggen zinnen waarin twee politieke actoren tegenover elkaar geplaatst worden. Voorbeelden van dergelijke zinnen zijn onder meer uitspraken als “Bos en Balkenende hebben ruzie”, “Bos: Balkenende functioneert niet naar behoren”, “Zalm op oorlogspad tegen D66”.
- Zinnen met issuenieuws, dat wil zeggen zinnen waarin beleidsinhoud centraal staat. Voorbeelden van dergelijke zinnen zijn onder meer “PvdA voorstander van nieuw

zorgstelsel”, “Nieuw zorgstelsel leidt tot daling koopkracht”, “CDA twijfelt over nieuwe huurwet”, “Terrorismewetgeving bedreigt privacy”.

- Zinnen met nieuws over succes en falen, dat wil zeggen zinnen waarin succes/falen van politici of hun politieke partij centraal staat. Voorbeelden van dergelijke zinnen zijn onder meer: “PvdA groeit in peilingen”, “Balkenende succesvol in debat”, “Zalm blundert met OZB”. Dit soort nieuws wordt in de literatuur ook wel horse race nieuws genoemd.
- Zinnen met evaluatieve uitspraken, dat wil zeggen evaluaties over politici en/of partijen, die niet door een andere politicus of partij gedaan zijn (dan is het conflictgeoriënteerd nieuws), maar toegeschreven kunnen worden aan de krant zelf. Voorbeelden van dergelijke uitspraken zijn onder meer: “Houding van minister Remkes is onvergeeflijk”, “Joost Eerdmans stelt teleur: veel denkbeeldige oplossingen zonder praktische gevolgen”, “Roestvrije Rita met zachte ogen”¹⁶.

Over de vijf onderzochte dagbladen als geheel gerekend is bijna de helft van het politieke nieuws issuenieuws, het is met andere woorden gericht op de inhoud van beleid. Slechts een gering deel (ruim zeven procent) valt in de categorie ‘evaluatie’ (zie Tabel 28).

Vergeleken met eerder onderzoek is het aandeel issuenieuws beduidend hoger. Kleinnijenhuis cs rapporteren in hun onderzoeken naar de rol van media bij landelijke verkiezingen in 1994, 1998 en 2002 percentages iets boven de dertig procent (Kleinnijenhuis cs, 2003, p. 23). Daarbij moet aangetekend worden dat de omstandigheden niet vergelijkbaar zijn. Kleinnijenhuis cs verrichtten hun onderzoek telkens in verkiezingstijd, dit onderzoek beslaat een periode buiten verkiezingstijd.

Tabel 28. Politiek nieuws naar invalshoek, uitgesplitst naar kwartaal

Invalshoek	Eerste kwartaal		Tweede kwartaal		Derde kwartaal		Vierde kwartaal		Totaal	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	In %	N	in %
Issue	1053	45,9	1342	52,1	984	51,8	787	45,7	4165	49,1
Conflict-georiënteerd	664	28,9	749	29,1	554	29,2	516	30,0	2483	29,2
Succes/falen	430	18,7	306	11,9	221	11,6	258	15,0	1215	14,3
Evaluatie	149	6,5	177	6,9	140	7,4	160	9,3	626	7,4
Totaal	2296	100,0	2573	100,0	1899	100,0	1721	100,0	8489	100,0

¹⁶ Zie voor verdere toelichting Codeerinstructie, pp. 22-23

Splitsen we uit naar dagblad, dan zien we - in overeenstemming met het eerder geschetste beeld van de aandacht voor politiek nieuws in de dagbladen - dat de koppen en leads van het politieke nieuws in *NRC Handelsblad* de meeste uitspraken opleveren (2197), gevolgd door *Trouw* (1891), *de Volkskrant* (1737), *De Telegraaf* (1451) en *Algemeen Dagblad* (1213) (zie Tabel 29).

Tabel 29. Politiek nieuws naar invalshoek, uitgesplitst naar dagblad

Invalshoek	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Algemeen Dagblad	
	N	in %	N	in %	N	in %	N	In %	N	in %
Issue	748	43,1	1198	54,5	676	46,6	919	48,6	624	51,4
Conflict-georiënteerd	571	32,9	563	25,6	450	31,0	578	30,6	321	26,5
Succes/falen	279	16,1	337	15,3	175	12,1	247	13,1	177	14,6
Evaluatie	139	8,0	99	4,5	150	10,3	147	7,8	91	7,4
Totaal	1737	100,0	2197	100,0	1451	100,0	1891	100,0	1213	100,0

Groot zijn de verschillen in keuze voor een invalshoek niet, maar enige accenten zijn wel herkenbaar:

- Issuenieuws scoort het hoogste aandeel in *NRC Handelsblad* (ruim 54%), het laagste in *de Volkskrant* (43%);
- Conflictgeoriënteerd nieuws scoort het hoogste aandeel in *de Volkskrant* (bijna 33%), het laagste in *NRC Handelsblad* (ruim 25%);
- Nieuws over succes en falen scoort het hoogste aandeel in *de Volkskrant* (ruim 16%), het laagste in *De Telegraaf* (ruim 12%);
- Evaluaties scoren het hoogste aandeel in *De Telegraaf* (ruim 10%), het laagste in *NRC Handelsblad* (ruim 4%).

Op elk van deze soorten politiek nieuws gaan we in een aparte paragraaf dieper in, met name door uit te splitsen naar politieke partijen en naar dagbladen.

6.1. Politieke partijen en de context van het nieuws: issues

Voor politieke partijen is het van belang met welke issues zij in de media genoemd worden. Het CDA wordt nog altijd geacht 'een sociaal gezicht' te hebben, de VVD heeft de naam de partij van 'law en order' te zijn en na Fortuyn hebben alle partijen zich gestort op het thema 'integratie'. 'Eigenaar' van een issue zijn is vanuit electorale overwegingen vaak een cruciale factor voor verkiezingssucces. Wordt een campagne beheerst door issue A, dan heeft de partij die zich in de ogen van het publiek vanouds druk maakt over dat issue een niet te onderschatten voordeel. Een partij die zich in de publieke perceptie vooral bekommert om issues die er in een campagne niet of nauwelijks toe doen, staat daarmee op een nauwelijks te overbruggen achterstand. De mate waarin

partijen tegelijkertijd met een issue in hetzelfde artikel voorkomen wordt ook wel de *co-occurrence* van politieke partijen en issues genoemd. Niets meer en niets minder, of de genoemde partijen zich in positieve of negatieve zin uitlaten over (de aanpak) van een bepaald issue is op basis van deze analyse niet te zeggen. Deze analyse wordt geautomatiseerd uitgevoerd op de verzameling artikelen over politiek. Niet alleen koppen en leads, maar de volledige artikelen worden op *co-ocurrence* onderzocht.

Uitgangspunt is de aandacht voor een politieke partij in het politieke nieuws, uitgedrukt in percentages. Vervolgens verwachten we dat deze aandacht zich reflecteert in het tegelijkertijd in hetzelfde artikel voorkomen van die partij en van issues. Met andere woorden: als partij X 35% van de aandacht trekt dan verwachten we dat in de verzameling artikelen over issue A, B, C enz. partij X eveneens 35% van de aandacht zal trekken. We veronderstellen met andere woorden dat partijen en issues steeds volgens hetzelfde patroon in het politieke nieuws voorkomen. Is dat het geval dan komt de maat voor *co-occurrence* uit op 1.0. Komt deze maatstaf voor een combinatie van partij en issue uit op een waarde groter dan 1.0, dan wil dat zeggen dat de desbetreffende combinatie van partij en issue vaker dan verwacht tegelijkertijd in hetzelfde artikel voorkomt. Komt de maatstaf uit op een waarde kleiner dan 1.0, dan komen partij en issue minder vaak dan verwacht tegelijkertijd in hetzelfde artikel voor.

De drie regeringspartijen (zie Tabel 30) laten geen enkele overlap zien in de drie hoogst scorende issues. In het politieke nieuws komt iedere regeringspartij met andere woorden met eigen issues boven verwachting vaak voor.

Voor het CDA zijn de drie hoogst scorende issues ‘landbouw’, ‘verkeer’ en ‘natuur’. Stuk voor stuk issues die onder de verantwoordelijkheid van een bewindspersoon van CDA-huize vallen.

Voor de VVD zijn de drie hoogst scorende issues ‘defensie’, ‘gezondheidszorg’ en ‘openbare orde’. Opnieuw: alle drie vallen ze onder de verantwoordelijkheid van een VVD-bewindspersoon. Voor D66 zijn de drie hoogst scorende issues ‘cultuur’, ‘democratie’ en ‘identiteit’. De eerste twee issues vallen onder de verantwoordelijkheid van een D66-bewindspersoon. Het derde issue heeft vooral betrekking op beschouwingen over de nationale identiteit, doorgaans tegen de achtergrond van de verdere integratie van Europa.

Bij de linkse oppositie zien we de kleinst mogelijke overlap: zowel voor Groen Links als voor de SP is ‘identiteit’ het hoogst scorende issue. Voor de SP komen daar ‘sport’ (nogal verrassend) en ‘economie’ bij. Voor Groen Links bestaat de top drie verder uit ‘verkeer’ en ‘natuur’, twee issues

die ook bij het CDA in de top drie staan. Voor de PvdA zijn ‘landelijke politiek’, ‘internationale politiek’ en ‘vreemdelingenbeleid’ de drie hoogst scorende issues.

Tabel 30. Tegelijkertijd voorkomen van partijen en issues in hetzelfde artikel: de drie hoogst en de drie laagst scorende issues per partij

Issue	Meest voorkomende partij-issue combinaties								
	CDA	VVD	D66	PvdA	SP	Groen Links	LPF	Ch. Unie	SGP
Landbouw	2.3								
Verkeer	1.7					2.6			
Natuur	1.6					2.5			
Defensie		1.9							
Gezondheidszorg		1.7							
Openbare orde		1.6							
Cultuur			3.0						
Democratie			2.3						
Identiteit			1.5		3.2	5.5		2.5	
Landelijke politiek				2.9					
Internationale politiek				1.8					
Vreemdelingenbeleid				1.4					1.1
Sport					2.4				
Economie					1.7				
Key-event							9.7		
Arbeidsmarkt							3.9		
Levensbeschouwing							2.1	5.6	3.6
Rechtspraak								1.7	3.4
Issue	Minst voorkomende partij-issue combinaties								
	CDA	VVD	D66	PvdA	SP	Groen Links	LPF	Ch. Unie	SGP
Landelijke politiek	0.4								0.0
Cultuur	0.6								
Vreemdelingenbeleid	0.6								
Lifestyle		0.1	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Identiteit		0.2							0.0
Sociale zaken		0.4						0.0	0.0
Verkeer			0.2						0.0
Arbeidsmarkt			0.2	0.5					
Natuur				0.3	0.0				
Criminaliteit					0.1				
Levensbeschouwing					0.1				
Landbouw						0.1			
Defensie						0.2			
Gezondheidszorg							0.0	0.0	0.0
Rechtspraak							0.0		
Volkshuisvesting									0.0

Voor de LPF zijn ‘key event’, ‘arbeidsmarkt’ en ‘levensbeschouwing’ de drie hoogst scorende issues. Achter de verzamelnaam ‘key event’ gaan gebeurtenissen schuil die ook geruime tijd nadat ze zich voorgedaan hebben, nog tot publiciteit leiden. Zo wordt in beschouwingen over vredesmissies ook meer dan tien jaar na dato nog regelmatig gerefereerd aan ‘Srebrenica’. Ook aan de moord op Theo van Gogh (4 november 2004), de moord op Pim Fortuyn (6 mei 2002) en de vuurwerkramp in Enschede (13 mei 2001) wordt jaren na dato nog met enige regelmaat gerefereerd, al was het maar in artikelen ter herdenking van deze gebeurtenissen. De ‘key event’ waarmee de

LPF boven verwachting vaak in hetzelfde artikel voorkomt is uiteraard de moord op Fortuyn, lijsttrekker van de LPF bij de verkiezingen in 2002.

Bij Christen Unie en SGP zien we een bijna maximale overlap: 2 van de drie issues in de top drie komen overeen, te weten ‘rechtspraak’ en ‘levensbeschouwing’. Het laatset issue staat overigens ook bij de LPF in de top drie. Het heeft vooral betrekking op beschouwingen over de plaats en rol van religie in de samenleving, meer specifiek van de plaats en rol van de islam.

Bij de minst voorkomende partij/issue combinaties, valt vooral op dat de overlap aanzienlijk hoger is dan bij de meest voorkomende combinaties. Is de overlap bij de meest voorkomende beperkt tot 9 op de 27, bij de minst voorkomende loopt dat op tot 15 op de 31¹⁷. Koploper bij de issues is ‘lifestyle’ dat bij acht van de negen partijen bij de drie minst voorkomende issues staat.

6.1.1. Partijen en issues nader beschouwd

Op basis van gedetailleerde analyse van koppen en leads van de artikelen over politieke aangelegenheden, zijn we vervolgens nagegaan of de context waarin politieke actoren en issues genoemd worden, een positieve dan wel negatieve toonzetting heeft. Dat wil zeggen of een actor, afgaande op uitspraken in media, ergens voor dan wel tegen is. We beperken ons daarbij tot politieke actoren die op tenminste één issue tien of meer keer genoemd worden (zie Tabel 31). Bij de interpretatie van deze gegevens is het goed te bedenken dat positief/negatief hier dus niet de betekenis heeft van een beoordeling in termen van goed/slecht van een politieke actor door een journalist. Het gaat om twee typen uitspraken waarin politieke actoren en issues aan elkaar gekoppeld worden, te weten ‘actie’- en ‘affiniteits’- uitspraken. ‘Actie’-uitspraken zijn uitspraken waarin een handeling of optreden van een politieke actor inzake een issue is vervat. Voorbeeld van en dergelijke uitspraak: “Donner zet invoering identificatieplicht door”. ‘Affiniteits’-uitspraken zijn uitspraken waarin een gevoel of wens van een actor inzake een issue wordt uitgedrukt. Voorbeeld van een dergelijke uitspraak: “Halsema oneens met identificatieplicht”.

Kijken we naar de drie meest voorkomende issues per politieke actor dan zien we dat CDA-bewindspersonen wat vaker de koppen en leads van het politieke nieuws halen dan bewindslieden

¹⁷ In principe zouden we hier ook 27 combinaties moeten tellen (9 partijen, 3 issues). Bij de SGP tellen we echter 7 issues die in geen enkel artikel tegelijkertijd met deze partij voorkomen. De top drie van minst voorkomende issues groeit voor deze partij derhalve uit tot een top zeven.

met een VVD-achtergrond (72 respectievelijk 58 keer). De D66-bewindspersonen dringen 30 keer tot de koppen en leads door. De issues lopen bijna maximaal uitéén: alleen het issue ‘gezondheidszorg’ staat zowel bij de CDA- als de VVD-kabinetsleden in de top drie, voor het overige vragen de bewindspersonen steeds aandacht voor andere issues. Kijken we naar bewindsliden in combinatie met vertegenwoordigers van de verwante politieke partijen, dan blijkt dat de top drie van bewindsliden en van de verwante partijen iets meer overlap vertoont. CDA-bewindspersonen staan in koppen en leads met de issues ‘gezondheidszorg’, ‘onderwijs’ en ‘criminaliteit’, het CDA als partij

Tabel 31. Bewindsliden, politieke partijen en issueprofiel: positief of negatief getoonzette context

Politieke actor	Issue	frequentie	lading
CDA bewindspersonen	Gezondheidszorg	27	- .09
CDA bewindspersonen	Onderwijs	23	+ .17
CDA bewindspersonen	Criminaliteit	22	- .86
CDA	Democratie	11	- .05
CDA	Mediabeleid	11	+ .64
CDA	Onderwijs	8	- 1.0
VVD bewindspersonen	Europese samenwerking	20	+ .30
VVD bewindspersonen	Rampen	20	- .45
VVD bewindspersonen	Gezondheidszorg	18	+ .06
VVD	Democratie	18	+ .86
VVD	Criminaliteit	14	- .71
VVD	Arbeidsmarkt	7	+ .14
D66 bewindspersonen	Mediabeleid	16	+ .13
D66 bewindspersonen	Cultuur	7	+ .14
D66 bewindspersonen	Democratie	7	+ .43
D66	Democratie	12	+ .50
D66	Mediabeleid	8	- .25
D66	Europese samenwerking	5	+ 1.0
PvdA	Volkshuisvesting	21	+ .05
PvdA	Democratie	14	+ .18
PvdA	Europese samenwerking	11	- .05
Groen Links	Democratie	10	+ 1.0
Groen Links	Levensbeschouwing	8	+ .50
Groen Links	Criminaliteit	4	+ .00

met de issues ‘democratie’, ‘mediabeleid’ en ‘onderwijs’. Voor de VVD geldt dat er geen overlap is tussen VVD-bewindspersonen en de VVD als partij. Dat het issue ‘rampen’ zo frequent voorkomt in combinatie met VVD-bewindspersonen is terug te voeren op de publiciteit rond minister Remkes begin 2005: hij was voor vakantie in Thailand ten tijde van de tsunami. Voor D66 is de overlap tussen bewindspersonen en partij bijna maximaal: twee van de drie issues – ‘mediabeleid’ en ‘democratie’ staan zowel bij de bewindspersonen als bij de partij in de top drie.

6.2. Politieke partijen en de context van het nieuws: conflictgeoriënteerd nieuws

Politiek nieuws dat als conflictgeoriënteerd nieuws kan worden getypeerd, roept ogenblikkelijk de vraag op en wie wie steunt en wie met wie in de clinch ligt dan wel wie met wie de discussie opzoekt. Gelet op het aantal politieke actoren, zijn nogal wat combinaties mogelijk. We beginnen met politieke partijen versus het kabinet. Op het eerste gezicht is het een opmerkelijke uitkomst dat in de onderzochte dagbladen niet de oppositiepartijen maar uitgerekend de regeringspartijen zich het meest frequent afzetten tegen het kabinet. Zij doen dat overigens wel in minder scherpe bewoordingen dan de linkse oppositie. Die haalt aanzienlijk minder vaak koppen en leads (21 keer versus 57) en is aanzienlijk scherper in de kritiek dan de regeringspartijen (-.95 versus -.44)(zie Tabel 32).

Tabel 32. Conflictgeoriënteerd nieuws in koppen en leads: politieke partijen versus het kabinet

Actor	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. Dagblad		Totaal	
	N	lading*	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading
CDA	11	-.50	3	-1.00	5	-1.00	5	-.20			24	-.60
VVD	8	-.80			3	-1.00	6	.70	2	1.00	19	-.20
D66	2	.00	5	-.90	6	-.50	1	1.00			14	-.50
PvdA	3	-1.00	3	-.80	4	-1.00			2	-1.00	12	-.95
SP			4	-.90					1	-1.00	5	-.92
Groen Links	1	-1.00	2	-.80	1	-1.00					4	-1.00
LPF					2	-1.00	1	-1.00			3	-1.00
SGP	1	-1.00	1	-.50							2	-.75
Christenunie			1	-.50							1	-.50
Groep Nawijn			1	-.50							1	-.50
Totaal	26	-.60	20	-.80	21	-.90	13	-.20	5	-.20	85	-.60

* waardenbereik loopt van +1.00 tot -1.00, waarbij + 1.00 uitsluitend warme steunbetuigingen, -1.00 uitsluitend stevige kritiek

Bij nader inzien past de frequente kritiek van de regeringspartijen wel in het algemene beeld van het onderzoek naar nieuws(selectie). Immers: wat in de lijn der verwachting ligt, heeft een lagere nieuwswaarde dan wat niet in de lijn der verwachting ligt. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat oppositiepartijen zich afzetten tegen het kabinet en dat regeringspartijen het kabinet steunen. Gaan regeringspartijen zich afzetten tegen het kabinet dan heeft dat dus een grotere nieuwswaarde dan ingeval oppositiepartijen dat doen. Met inhoudelijk dezelfde opstelling, genereren regeringspartijen dus meer nieuwswaarde dan oppositiepartijen. De qua volume toch al stevige positie van het regeringsblok in de media, wordt door dit mechanisme eerder versterkt dan verzwakt.

Echter, niet alleen politieke partijen steunen of kritiseren het kabinet. Ook vanuit het kabinet zelf halen steunbetuigingen voor en kritische kanttekeningen bij het kabinet(sbeleid) bij tijd en wijle de koppen en leads van het politieke nieuws (zie Tabel 33).

Tabel 33. Conflictgeoriënteerd nieuws in koppen en leads: kabinetsleden over het kabinet

actor	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. Dagblad		Totaal	
	N	lading*	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading
CDA	4	-.78	7	.43	1	1.00	8	.37			20	.20
VVD	3	-.33	3	.33	1	-1.00	2	1.00	1	1.00	10	.20
D66	2	1.00	1	-1.00	3	-1.00					6	-.33
Totaal	9	-.23	11	.27	5	-.60	10	.50	1	1.00	36	.11

* waardenbereik loopt van +1.00 tot -1.00, waarbij + 1.00 uitsluitend steunbetuigingen, - 1.00 uitsluitend kritiek

Gaan we uit van de politieke redenering en rekenen we kabinetsleden tot de partij waartoe zij behoren, dan mondt dat uit in Tabel 34: het kabinet is in koppen en leads van het politieke nieuws 121 keer voorwerp van steunbetuigingen en kritische kanttekeningen, al met al resulterend in een redelijk negatief beeld voor het kabinet (-.38). De onderzochte dagbladen verschillen onderling behoorlijk. In het weergeven van steun en kritiek op het kabinet, klinkt in koppen en leads van het politieke (conflictgeoriënteerde) nieuws in *De Telegraaf* het meest kritische geluid door: over alle politieke partijen gerekend is de toon behoorlijk kritisch (-.60) (zie Tabel 34).

Tabel 34. Conflictgeoriënteerd nieuws in koppen en leads: politieke partijen inclusief bewindspersonen versus het kabinet

Actor	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. Dagblad		Totaal	
	N	lading*	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading
CDA	15	-.57	10	.00	6	-.67	13	.15			44	-.24
VVD	11	-.67	3	.33	4	-1.00	8	.78	3	1.00	29	-.04
D66	4	.50	6	-.92	9	-.67	1	1.00			20	-.43
PvdA	3	-1.00	3	-.80	4	-1.00			2	-1.00	12	-.95
SP			4	-.90					1	-1.00	5	-.92
Groen Links	1	-1.00	2	-.80	1	-1.00					4	-1.00
LPF					2	-1.00	1	-1.00			3	-1.00
SGP	1	-1.00	1	-.50							2	-.75
Christenunie			1	-.50							1	-.50
Groep Nawijn			1	-.50							1	-.50
Totaal	35	-.54	31	-.44	26	-.60	23	.36	6	.00	121	-.38

* waardenbereik loopt van +1.00 tot -1.00, waarbij + 1.00 uitsluitend steunbetuigingen, - 1.00 uitsluitend kritiek

Het andere uiterste vinden we in *Trouw*. In deze krant is de toonzetting gerekend over alle politieke actoren licht positief. De positie van het *Algemeen Dagblad* valt op: in deze krant is het kabinet in koppen en leads van het politieke nieuws slechts bij hoge uitzondering onderwerp van steunbetuigingen of kritische kanttekeningen (N=6) en alles bij elkaar houden steun en kritiek elkaar precies in evenwicht.

Met het in kaart brengen van steun voor en kritiek op het kabinet hebben we slechts een deel van het politiek conflictgeoriënteerd nieuws geanalyseerd: 121 van de in totaal 328 uitspraken. In de

koppen en leads van het politieke conflictgeoriënteerd nieuws is ook herhaaldelijk sprake van steun en kritiek die betrekking heeft op andere politieke partijen. Bij het schetsen daarvan beperken we ons tot de combinaties van politieke actoren die tenminste negen keer of meer voorkomen¹⁸. De verzameling telt 180 uitspraken, in 41 daarvan maken bewindslieden deel uit van een combinatie. Wat onderlinge steun en kritiek betreft blijken politieke partijen in koppen en leads van het politieke conflictgeoriënteerd nieuws vooral met zichzelf bezig te zijn:

- Voor D66 geldt dat 28 van de 54 keer (in %: 52%) dat zij in koppen en leads van politiek conflictgeoriënteerd nieuws voorkomt, de eigen partij object van die steun en kritiek is;

Tabel 35. Conflictgeoriënteerd nieuws in koppen en leads: de top drie combinaties, politieke partijen versus politieke partijen, bewindslieden aparte categorie

politieke actor als subject	en	politieke actor als object	N	lading*
D66		D66	28	.10
D66		CDA	14	.10
D66		VVD	12	.70
VVD		VVD	21	.20
VVD		D66	12	.70
VVD		VVD-bewindspersonen	9	.60
Groen Links		Groen Links	18	-.90
Groen Links		CDA	4	-1.00
Groen Links		SP	4	1.00
CDA		VVD-bewindslieden	12	-.80
CDA-bewindslieden		CDA-bewindslieden	11	.00
CDA		CDA	9	.90
CDA		D66	9	.60
PvdA		VVD-bewindslieden	9	-.90
PvdA		CDA	4	.50
PvdA		PvdA	4	-.50
			180	

* waardenbereik loopt van +1.00 tot -1.00, waarbij + 1.00 uitsluitend steunbetuigingen, - 1.00 uitsluitend kritiek

- Voor de VVD geldt dat 21 van de 42 keer (in %: 50%) dat deze partij in koppen en leads van politiek conflictgeoriënteerd nieuws voorkomt, de eigen partij object van die steun en kritiek is; tellen we de bewindslieden van de VVD bij hun eigen partij, dan stijgt dit tot 30 van de 42 keer (in %: 71%);
- Voor Groen Links geldt dat 18 van de 26 keer (in %: 69%) dat deze partij in koppen en leads van politiek conflictgeoriënteerd nieuws voorkomt, de eigen partij object van die

¹⁸ 'Negen' is een pragmatische keuze, vooral ingegeven door het feit dat indien we de lat op 10 leggen, het CDA bijna geheel en de PvdA geheel buiten beeld blijft.

steun en kritiek is; de toon is uitgesproken negatief, wat verklaarbaar is als we bedenken dat het hier voornamelijk gaat om nieuws over de kwestie Pormes;

- Voor het CDA geldt de gerichtheid op de eigen partij (veel) minder. Tellen we de bewindslieden bij de eigen partij dan geldt dat 20 van de 41 keer (in %: 49%) dat deze partij in koppen en leads van politiek conflictgeoriënteerd nieuws voorkomt, de eigen partij object van die steun en kritiek is; tellen we de bewindslieden niet bij de eigen partij, dan daalt dat tot 9 van de 41 keer (in %: 22%). Bij het CDA valt wel op dat een fors deel van de steun en kritiek zich richt op het kabinet (23 van de 41 keer, in %: 56%). Het VVD-smaldeel ligt daarbij onder vuur (-.80), voor het CDA-smaldeel geldt kennelijk een adempauze;
- Voor de PvdA geldt dat 4 van de 17 keer (in % : 24%) dat de partij in koppen en leads van het politieke conflictgeoriënteerd nieuws voorkomt, de eigen partij object van die steun en kritiek is. De richting is overigens negatief, men kapittelt elkaar. Met de aantekening dat - gelet op het lage aantal – dit niet al te zwaar moet worden opgevat.

6.3. Politieke partijen en de context van het nieuws: succes en falen

In de koppen en leads van het politieke nieuws hebben we in totaal 328 nieuwsuitspraken over succes en falen gecodeerd (zie Tabel 36).

Tabel 36. Uitspraken over succes en falen van kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in koppen en leads¹⁹

Politieke actor	aantal	lading
CDA bewindspersonen	72	-.20
VVD bewindspersonen	49	-.30
D66 bewindspersonen	24	.00
Kabinet	145	-.20
Regeringspartijen*	94	-.10
Coalitie	239	-.20
Linkse oppositie**	50	-.20
Overige partijen***	39	-.30
Totaal generaal	328	-.20

* CDA, VVD en D66

** PvdA, SP en Groen Links

*** LPF, Christen Unie, SGP, Groep Wilders, Groep Nawijn, Groep Lazrak

¹⁹ Het gaat hier alleen om uitspraken over succes en falen van politieke actoren. In de tabellen 28 en 29 wordt een aantal van 1215 uitspraken over succes en falen genoemd. Daaronder vallen ook zinnen waarin een breed scala aan maatschappelijke actoren figureert.

Voor het overgrote deel betrekking hebbend op de coalitie (kabinet plus regeringspartijen). De teneur van de uitspraken is overwegend licht negatief. Het gaat met andere woorden niet zo goed met de betrokken politieke actoren

Splitsen we uit naar dagblad, dan zien we dat de meeste uitspraken over succes en falen te vinden zijn in *de Volkskrant*, de minste in *De Telegraaf* en *Trouw* (Tabel 37).

Tabel 37. Uitspraken over succes en falen van kabinet, regeringspartijen en oppositiepartijen in koppen en leads, uitgesplitst naar dagblad

Politieke actor	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. dagblad	
	N	lading*	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading
CDA bewindspersonen	13	-.10	13	-.50	6	-.70	8	.40	9	-.80
VVD bewindspersonen	27	-.40	15	.20	11	-.20	5	-1.00	14	-.30
D66 bewindspersonen	4	.00	10	-.20	6	-.70			4	.50
Kabinet	44	-.30	38	.00	23	-.50	13	-.10	27	-.30
Regeringspartijen*	24	-.10	17	.20	17	.00	21	-.20	15	-.20
Coalitie	68	-.20	55	.10	40	-.30	34	-.20	42	-.30
Linkse oppositie**	25	.00	6	-.50	3	-1.00	11	-.20	5	-.20
Overige partijen***	5	.20	14	-.30	8	-.20	5	.00	6	-1.0
Totaal algemeen	98	-.10	75	-.10	51	-.30	51	-.10	53	-.40

* varieert van - 1.00 (gaat uitermate slecht met partij X) tot + 1.00 (gaat uitermate goed met partij X)

In vier van de vijf kranten zijn de uitspraken over succes en falen van het kabinet als geheel negatiever respectievelijk minder positief van toon dan de uitspraken over succes en falen van de regeringspartijen als geheel. De uitzondering is te vinden bij *Trouw*: in deze krant zijn niet alleen duidelijk de minste uitspraken over succes en falen van het kabinet te vinden, de richting is ook het minst negatief.

Afgaande op de koppen en leads van het politieke nieuws, hangt het in vrij sterke mate af van de krant die iemand leest of die persoon de indruk krijgt dat het goed dan wel slecht gaat met een bepaalde partij. In ieder geval verschillen de dagbladen nogal in de richting van de uitspraken over succes en falen voor dezelfde politieke actoren.

- Uitspraken over succes en falen van CDA-bewindspersonen lopen uitéén van -.80 (*Algemeen Dagblad*) tot + .40 (*Trouw*);
- Uitspraken over succes en falen van VVD-bewindspersonen lopen uitéén van -1.00 (*Trouw*) tot +.20 (*NRC Handelsblad*);
- Uitspraken over succes en falen van D66-bewindspersonen lopen uitéén van -.70 (*De Telegraaf*) tot + .50 (*Algemeen Dagblad*), met de kanttekening dat het hier om wel erg kleine aantallen gaat;

- Uitspraken over succes en falen van vertegenwoordigers van regeringspartijen lopen aanzienlijk minder uitéén (van -.20 tot +.20), met de kanttekening dat wellicht verschillen wegvallen door de drie regeringspartijen samen te voegen;
- Uitspraken over succes en falen van vertegenwoordigers van de linkse oppositie lopen uitéén van -1.00 (*De Telegraaf*) tot .00 (*de Volkskrant*);
- Uitspraken over succes en falen van vertegenwoordigers van overige partijen lopen uitéén van - 1.00 (*Algemeen Dagblad*) tot + .20 (*de Volkskrant*).

6.4. Politieke partijen en de context van het nieuws: evaluatieve uitspraken

De koppen en leads van het politieke nieuws in de vijf onderzochte dagbladen bevatten 256 evaluatieve uitspraken over het kabinet en de in het parlement vertegenwoordigde politieke partijen. Het zijn beoordelingen van het kabinet(sbeleid) en van politieke partijen die geheel en al voor rekening van de dagbladen komen (Tabel 38).

Tabel 38. Evaluatieve uitspraken over kabinet, regeringspartijen, linkse oppositie en overige partijen

Actor	de Volkskrant		NRC/H		De Telegraaf		Trouw		Alg. dagblad		Totaal	
	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading	N	lading
CDA	10	-.80	4	-1.00	18	-.20	13	-.30	7	-1.00	52	-.51
VVD	8	-.40	5	-.60	18	-.80	12	-.50	11	-1.00	54	-.70
D66	10	.10	5	-1.00	15	-.60	1	1.00	2	.00	33	-.36
Kabinet	28	-.36	14	-.86	51	-.53	26	-.34	20	-.90	139	-.55
Regeringspartijen*	13	-.60	7	-.40	13	.10	19	-.20	6	-1.0	58	-.37
Coalitie	41	-.44	21	-.71	64	-.41	45	-.28	26	-.92	197	-.50
Linkse oppositie**	8	.50	4	-1.00	17	.00	13	-.60	5	-.80	47	-.25
Overige partijen***	5	-1.00	2	1.00			5	.30			12	-.13
Totaal	54	-.35	27	-.63	81	-.32	63	-.35	31	-.90	256	-.44

* CDA, VVD en D66

** PvdA, SP en Groen Links

*** LPF, Christen Unie, SGP, Groep Wilders, Groep Nawijn, Groep Lazrak

In de eerste plaats kunnen we vaststellen dat in koppen en leads van het politieke nieuws slechts in zeer beperkte mate evaluaties van politieke actoren voorkomen die geheel voor rekening van de krant zelf komen. Op een totaal aantal uitspraken van 8489 (zie Tabel 28) is 256 een bijna te verwaarlozen aantal (3%). We kunnen er van uitgaan dat een aantal van deze uitspraken voorkomt in de koppen en leads van achtergrondartikelen, (hoofd)redactionele en overige commentaren. Daarmee rekening houdend kunnen we op basis van deze gegevens vaststellen dat in de koppen en

leads van het politieke nieuws de aloude regel 'facts are sacred, comment is free' slechts bij hoge uitzondering geweld wordt aangedaan. Tussen de dagbladen zijn de verschillen qua frequentie gering, zeker als we de aantallen per krant relateren aan het totaal aantal uitspraken in de koppen en leads. De sterkte van de evaluatieve uitspraken verschilt wel enigszins per krant: het *Algemeen Dagblad* de meest uitgesproken (-90), *De Telegraaf* de minst uitgesproken evaluatieve uitspraken in koppen en leads van het politieke nieuws (-.32). Opmerkelijk is dat in *De Telegraaf* alleen het kabinet te maken krijgt met negatieve evaluatieve uitspraken in de koppen en leads van het politieke nieuws.

7 De wijze waarop politieke actoren in het nieuws voorkomen

Politieke actoren kunnen in onze analyse op drie manieren in het politieke nieuws figureren:

- als bron van informatie: standpunt van politieke actor over een issue of een politieke actor wordt geciteerd dan wel geparafraseerd;
- als subject: politieke actor komt in de actieve rol voor in de het politieke nieuws, hij/zij kondigt iets aan, neemt maatregelen etc.
- als object: politieke actor komt in de passieve rol voor in het politieke nieuws, er wordt over hem/haar geschreven;

Er zit een zekere hiërarchie in deze drie rollen. Komt een politieke actor als bron van informatie in het politieke nieuws voor en wordt hij/zij dus geciteerd of geparafraseerd, dan staat hij/zij bij wijze van spreken aan het roer. Hij/zij heeft een positie om een situatie te definiëren, dit en dat is het probleem en zo gaan we het oplossen. Komt een politieke actor als object in het politieke nieuws voor, dan heeft hij/zij die positie niet. De politicus staat niet aan het roer, maar is overgeleverd aan het oordeel van derden over zijn/haar optreden en beleid. En zoals bekend: de beste stuurlied staan aan wal. Komt een politieke actor als subject in het politieke nieuws voor, dan neemt hij/zij een tussenpositie in. Hij/zij hoeft niet lijdzaam toe te zien hoe derden oordelen maar staat evenmin aan het roer.

Waar het nu om gaat is de verhouding waarin de verschillende politieke actoren in deze drie posities in het politieke nieuws voorkomen. Die verhouding hanteren we als een indicator voor het gezag van een politieke actor. Komt iemand uitsluitend als bron van informatie voor, dan beschouwen we dat als maximaal gezagsvol, komt iemand uitsluitend als object voor dan beschouwen we dat als minimaal gezagsvol. De verschillen zowel tussen politieke actoren als tussen dagbladen blijken behoorlijk groot te zijn.

Tabel 39. Politieke actoren in het nieuws: als bron van informatie, als subject en als object

Actor*	politieke actor komt voor als			Gezag ²⁰
	bron	subject	object	
PvdA	87	142	37	.59
SP	33	30	18	.59
CDA bewindslieden	204	489	153	.53
Christenunie	5	16	5	.50
Groen Links	54	105	63	.48
CDA	51	181	71	.47
D66 bewindslieden	29	148	54	.45
VVD bewindslieden	149	398	246	.44
VVD	86	265	156	.43
D66	32	164	80	.41
LPF	3	21	17	.33
SGP	4	33	30	.31
Groep Wilders	9	20	34	.30

* in volgorde van hoogste naar laagste gezagsscore

In de vijf onderzochte dagbladen als geheel, blijken de PvdA en de SP verhoudingsgewijs het meest als bron en het minst als object voor te komen, uitmondend in de hoogste gezagsscore. Het laagst scoort de Groep Wilders (.30). Daarbij past de kanttekening dat het om tamelijk lage aantallen gaat. Kijken we naar het kabinet, de regeringspartijen en de grootste oppositiepartij - samen goed voor driekwart van alle vermeldingen - dan staat de PvdA (.59) aan kop en sluit D66 de rij (.41) de rij. Van het kabinet scoren de CDA bewindslieden het hoogst (.53), de VVD bewindslieden het laagst (.44) (zie Tabel 40)

Tabel 40. Kabinet, regeringspartijen, grootste oppositiepartij en hun gezagsscores

Actor*	aantal keren genoemd	gezagsscore
PvdA	266	.59
CDA bewindslieden	846	.53
CDA	303	.47
D66 bewindslieden	231	.45
VVD bewindslieden	793	.44
VVD	507	.43
D66	276	.41

* in volgorde van hoogste naar laagste gezagsscore over de dagbladen als geheel

Van de politieke actoren haalt de PvdA haalt in alle kranten de hoogste score²¹, aflopend van .69 in *NRC Handelsblad* naar .54 in *de Volkskrant*. De scores voor zowel D66 als voor D66

bewindslieden laten de grootste verschillen zien. D66 bewindslieden halen in *NRC Handelsblad* .53 en komen in *Algemeen Dagblad* niet verder dan .30. D66 scoort in *De Telegraaf* .52 en blijft in *Algemeen Dagblad* steken op .27.

Tabel 41. Kabinet, regeringspartijen, grootste oppositiepartij en hun gezagsscores uitgesplitst naar dagblad

Actor*	De Volkskrant		NRC H		De Telegraaf		Trouw		Alg. Dagblad	
	N**	G***	N	G	N	G	N	G	N	G
PvdA	85	.54	47	.69	42	.58	78	.58	14	.68
CDA bewindslieden	157	.53	194	.57	161	.48	215	.56	119	.49
CDA	60	.54	86	.52	43	.52	106	.36	8	.38
D66 bewindslieden	56	.44	76	.53	67	.37	14	.61	20	.30
VVD bewindslieden	184	.40	211	.50	162	.44	144	.42	92	.38
VVD	105	.42	101	.50	85	.40	138	.44	78	.42
D66	66	.35	75	.50	43	.52	55	.38	37	.27
Totaal	713	.46	792	.53	603	.46	750	.47	368	.42

* in volgorde van hoogste naar laagste gezagsscore over de dagbladen als geheel

** aantal keren dat actor voorkomt als bron, subject of object

*** gezagsscore, voorberekening zie noot 21

Vanuit de dagbladen bekeken, zijn de verschillen tussen actoren het grootst in *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad*. In *De Telegraaf* haalt de PvdA (.58) de hoogste score, de bewindslieden van D66 (.37) de laagste. In het *Algemeen Dagblad* zijn de verschillen nog wat groter: ook hier gaat de PvdA (.68) aan kop en sluiten de bewindslieden van D66 (.30) de rij. *NRC Handelsblad* heeft de hoogste score (.53, citeert/parafraseert politieke actoren verhoudingsgewijs het meest frequent), *Algemeen Dagblad* heeft de laagste score (.42, citeert/parafraseert politieke actoren verhoudingsgewijs het minst frequent).

²⁰ Het berekenen van de gezagsscore gaat als volgt: $G = (N \text{ bron} \times 1.0) + (N \text{ subject} \times 0.5) / (N \text{ bron} + N \text{ subject} + N \text{ object})$.

²¹ D66 scoort in *Trouw* weliswaar iets hoger, maar die score is gebaseerd op een zo laag aantal dat we de uitkomst buiten beschouwing laten.

8 Samenvatting

Puntsgewijs vatten we de belangrijkste uitkomsten samen onder de noemers:

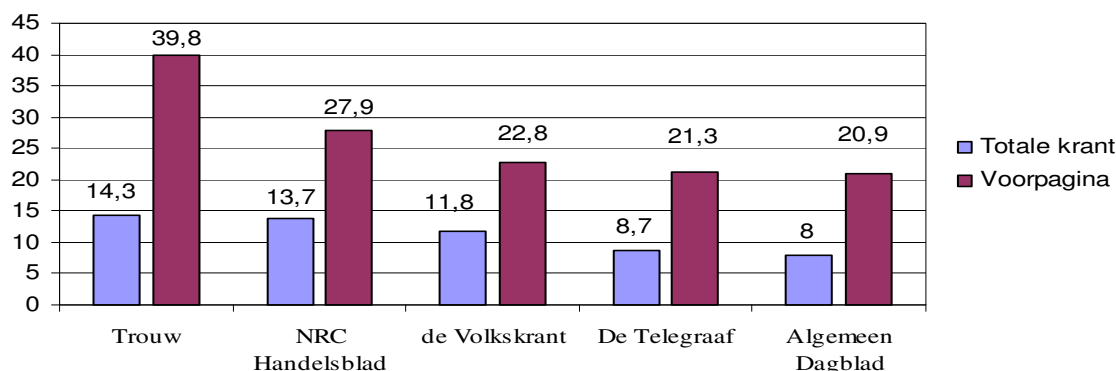
- aandacht voor het Nederlandse politieke nieuws;
- de belangrijkste onderwerpen in deze politieke berichtgeving;
- aandacht voor kabinet, regeringspartijen en linkse oppositie;
- aandacht voor bewindslieden;

de context van het politieke nieuws (issues, steun en kritiek, succes en falen, en evaluaties in het nieuws). We vermelden steeds naar welke paragrafen in het onderzoek deze samenvatting verwijst.

Aandacht voor Nederlands politiek nieuws in de dagbladen

Gemiddeld beslaat het Nederlandse politieke nieuws 11,5% van het totale nieuws in de dagbladen in 2005. De voorpagina's van de dagbladen zijn gemiddeld genomen voor ruim een kwart (26,6%) gevuld met Nederlands politiek nieuws. In grafiek 1 zien we de verschillen tussen de dagbladen (zie § 3).

Grafiek 1: Aandeel politieke nieuws in de dagbladen

Verhoudingsgewijs is het meeste Nederlandse politieke nieuws te vinden in *Trouw*, gevolgd door *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad*. Deze volgorde blijft indientiek wanneer we ons alleen richten op de voorpagina's, zij het dat de percentages aanzienlijk toenemen. Met name de voorpagina van *Trouw* is gevuld met politiek nieuws (39,8%). Opvallend hierbij zijn vooral de kleine verschillen tussen *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad*.

Top 5 van de onderwerpen binnen de berichtgeving over de Nederlandse politiek

Politiek nieuws kan betrekking hebben op een groot aantal onderwerpen. De top 5 van onderwerpen laat zien dat de 5 dagbladen ieder hun eigen accenten kiezen (zie § 4). *NRC Handelsblad* focust het sterkst op deze vijf onderwerpen. Zij beslaan 37,6% van het totale nieuws over de Nederlandse politiek in dit dagblad. *De Volkskrant* focust het minst op de top-5 (25,9%), gevolgd door *De Telegraaf* (31,2%), *Trouw* (32,3%) en *Algemeen Dagblad* (33%).

Tabel 42. Top 5 van onderwerpen over Nederlandse politiek

<i>De Volkskrant</i>	<i>NRC Handelsblad</i>	<i>De Telegraaf</i>	<i>Trouw</i>	<i>Algemeen Dagblad</i>
Onderwijs	Democratie	Economische zaken	Onderwijs	Criminaliteit
Partij politiek	Europ. samenwerking	Gezondheidszorg	Funct. land. politici	Democratie
Vreemdelingenzaken	Financiën	Europ. samenwerking	Democratie	Europ. samenwerking
Human interest	Gezondheidszorg	Verkeer en vervoer	Europ. samenwerking	Cultuur
Cultuur	Onderwijs	Financiën	Gezondheidszorg	Partij politiek

In Tabel 43 staat voor iedere krant de top 5 van onderwerpen in het politieke op de voorpagina. We zien hier dat de dagbladen alle sterker concentreren op deze 5 dan in het totale nieuws.

Tabel 43. Top 5 van onderwerpen over Nederlandse politiek op de voorpagina's

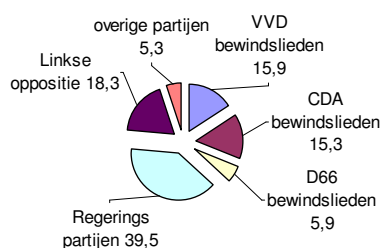
<i>De Volkskrant</i>	<i>NRC Handelsblad</i>	<i>De Telegraaf</i>	<i>Trouw</i>	<i>Algemeen Dagblad</i>
Europ. samenwerking	Europ. samenwerking	Maatschappij	Veiligheid	Recht
Overheid	Financiën	Media	Europ. samenwerking	Criminaliteit
Vreemdelingenzaken	Democratie	Verkeer en vervoer	Democratie	Verkeer en vervoer
Onderwijs	Vreemdelingenzaken	Funct. overheid	Locale politiek	Onderwijs
Funct. land. politici	Partij politiek	Vreemdelingenzaken	Verkeer en vervoer	Volkshuisvesting

Het sterkst is dit bij *Algemeen Dagblad*, waar de top 5 maar liefst 64% van het totale politieke nieuws op de voorpagina beslaat. In *Trouw* is dit percentage iets lager, 63,2% en in *de Volkskrant* 62,6%. De focus op de top 5 is al aanzienlijk minder in *NRC Handelsblad* (56,1%), terwijl in *De Telegraaf* de minste concentratie op de top 5 onderwerpen voor het politieke nieuws te vinden is (52,7%).

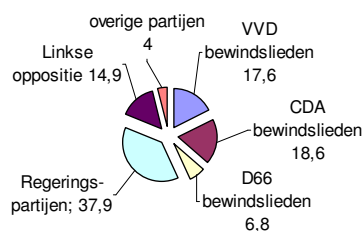
Aandacht voor kabinet, regeringspartijen en (linkse) oppositiepartijen

Het kabinet en de regeringspartijen domineren qua volume het politieke nieuws in de vijf onderzochte dagbladen: ruim driekwart van alle aandacht is voor hen.

Grafiek 2: Kabinet en partijen in het nieuws

Grafiek 3: Kabinet en partijen op de voorpagina

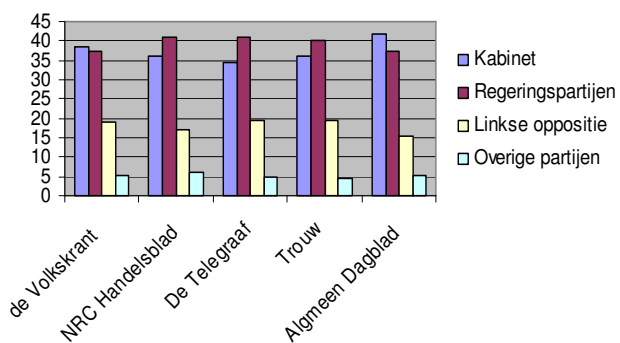
De regeringspartijen komen op bijna 40%, het kabinet op bijna 37% van de aandacht.

De VVD bewindslieden halen bijna 16%, de CDA bewindslieden ruim 15%, de D66 bewindslieden bijna 6%. De linkse oppositie krijgt moet het doen met ruim 18,% de overige partijen komen samen tot ruim 5% (zie § 5).

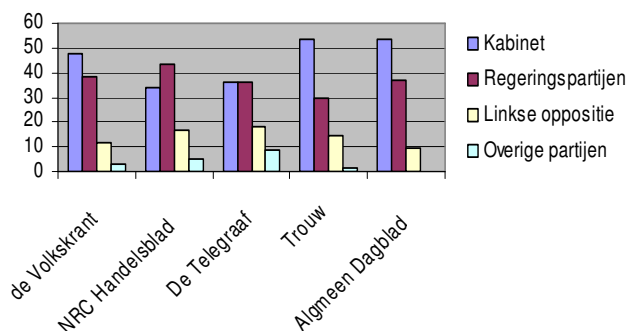
Op de voorpagina's van de dagbladen is het beeld nog duidelijker: de coalitie trekt 80% van de aandacht. De regeringspartijen komen op bijna 38%, het kabinet op 43%. De CDA bewindslieden trekken op de voorpagina's iets meer aandacht dan de VVD bewindslieden (18,6 om 17,6%), D66 collega's komen tot bijna 7%. De linkse oppositie moet het doen met bijna 15%, de overige partijen samen met 4%.

Tussen de dagbladen onderling bestaan op dit gebied ook enkele interessante verschillen. Dit is te zien in de grafieken 4 en 5.

Grafiek 4: Aandacht voor het kabinet en de partijen in het nieuws

Grafiek 5: Aandacht voor het kabinet en de partijen op de voorpagina's van de dagbladen

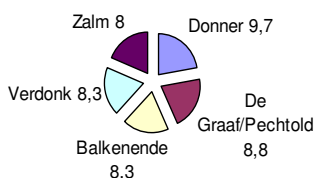

In *de Volkskrant* en het *Algemeen Dagblad* krijgen de bewindslieden iets meer aandacht dan de regeringspartijen. In de andere dagbladen is dit andersom. Op de voorpagina echter krijgen alleen in *NRC Handelsblad* de partijen meer aandacht dan de bewindslieden.

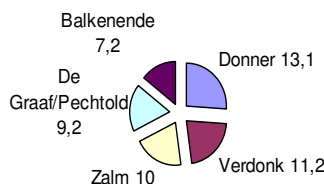
Bewindslieden in het nieuws

Het kabinet komt vaak in het nieuws. Dat geldt voor de ene bewindspersoon sterker dan voor de ander: in absolute aantallen loopt het uit één van 355 (Donner) tot 7 (staatssecretaris Van der Knaap). De grafieken 6 en 7 bevatten de top vijf bewindslieden in het nieuws voor de krant als geheel en voor de voorpagina (zie §5.5). Voor de krant als geheel is de top 5 goed voor ruim 43% van de aandacht voor het kabinet, voor de voorpagina stijgt dat tot bijna 52%.

Grafiek 6: Top 5 Aandacht voor bewindslieden in het nieuws

Grafiek 7: Top 5 Aandacht voor bewindslieden op de voorpagina's

De tabellen 44 en 45 laten de verschillen tussen de vijf kranten zien, eerst voor de krant als geheel en vervolgens voor de voorpagina.

Tabel 44. Top 5 van bewindslieden in het nieuws, uitgesplitst naar dagblad

De Volkskrant	NRC Handelsblad	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad
Donner	De Graaf/Pechtold	Zalm	Verdonk	Donner
Balkenende	Zalm	Donner	Donner	Zalm
Verdonk	Verdonk	Balkenende	Balkenende	Balkenende
De Graaf/Pechtold	Balkenende	Verdonk	De Graaf/Pechtold	De Graaf/Pechtold
Zalm	Donner	Hoogervorst	Zalm	Bot

De dagbladen hebben ieder een eigen top 5. Minister Donner voert de lijst aan in zowel *de Volkskrant* als *Algemeen Dagblad*, in *NRC Handelsblad*, *De Telegraaf* en *Trouw* staat steeds een andere bewindspersoon op 1.

Gezien de top 5 van onderwerpen (zie Tabel 42) ligt Zalm op 1 in *De Telegraaf* voor de hand. Hetzelfde geldt voor De Graaf/Pechtold in *NRC Handelsblad* en Donner in *Algemeen Dagblad*.

Tabel 45. Top 5 van bewindslieden op de voorpagina, uitgesplitst naar dagblad

De Volkskrant	NRC Handelsblad	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad
Rutte	De Graaf/Pechtold	Verdonk	Donner	Donner
Balkenende	Verdonk	Donner	Zalm	Peijs
Verdonk/Bot	Zalm	Van der Laan	Rutte/Bot	Zalm
Zalm	Balkenende Brinkhorst	Balkenende Peijs	De Graaf/Pechtold, Van de Laan, Brinkhorst	Verdonk/Bot

In de top 5 op de voorpagina zien we enkele nieuwkomers in vergelijking met de top 5 voor de krant als geheel: Rutte (in *de Volkskrant* op 1, in *Trouw* op 3), Bot (in *de Volkskrant* en *Trouw* op 3, in *Algemeen Dagblad* op 5) en Peijs (in *Algemeen Dagblad* op 2, *de Telegraaf* op 5).

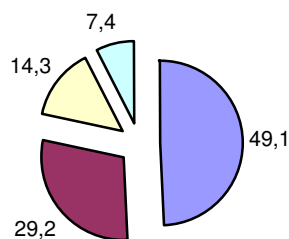
Context van het nieuws: Issues, steun en kritiek, succes en falen en evaluaties

We maken onderscheid tussen issuenieuws, steun en kritiek nieuws, succes en falen nieuws en evaluatieve uitspraken over beleid en/of over politici. In issue nieuws staat beleidsinhoud centraal. Steun en kritiek heeft betrekking op twee (politieke) actoren die tegenover elkaar geplaatst worden dan wel elkaar steunen. Succes en falen gaat over succes en/of falen van politici en politieke partijen. Evaluatieve uitspraken gaan over evaluaties van politici en/of partijen, die niet door andere (politieke) actoren gedaan zijn maar op het conto van de krant zelf geschreven kunnen worden.

Bijna de helft van het nieuws gaat over inhoudelijke onderwerpen (49,1%). Bijna 30% van het nieuws gaat over steun of kritiek, terwijl 14,3% van de uitspraken gerelateerd zijn aan het succes dan wel het falen van een partij of een politicus. De evaluatieve uitspraken, tenslotte, beslaan ruim 7% van het totale nieuws.

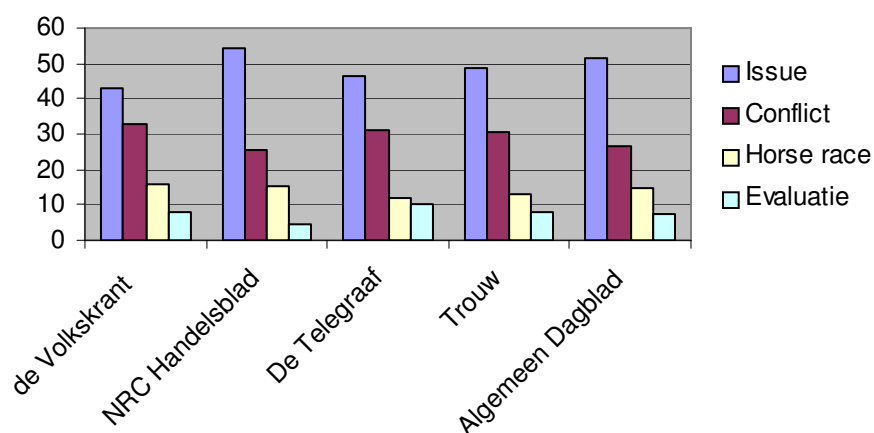
Vergeleken met eerder onderzoek is het aandeel issuenieuws beduidend hoger. Kleinnijenhuis cs rapporteren in hun onderzoeken naar de rol van media bij landelijke verkiezingen in 1994, 1998 en 2002 percentages iets meer dan dertig procent (Kleinnijenhuis cs, 2003, p. 23). Daarbij moet aangetekend worden dat de omstandigheden niet vergelijkbaar zijn. Kleinnijenhuis cs verrichtten hun onderzoek telkens in verkiezingstijd, dit onderzoek beslaat een periode buiten verkiezingstijd

Grafiek 8: Politiek nieuws naar invalshoek

NRC Handelsblad besteedt de meeste aandacht aan issue nieuws (ruim 50%), *de Volkskrant* (ruim 40%) de minste. In deze krant vinden we het meeste steun en kritiek nieuws, in *NRC Handelsblad* juist het minste (zie grafiek 9).

Grafiek 9: Politiek nieuws naar invalshoek in de dagbladen

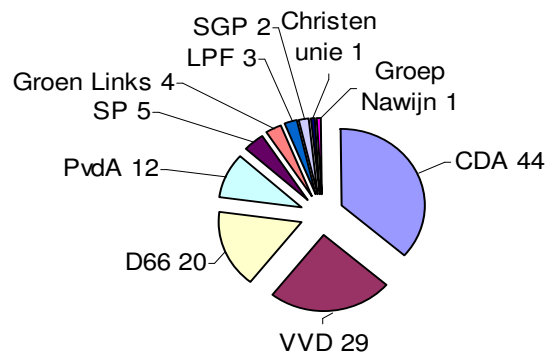

De Volkskrant besteedt ook de meeste aandacht aan het succes en falen van de diverse partijen en hun politici, gevolgd door *NRC Handelsblad*. De minste uitspraken in deze categorie vinden we in *De Telegraaf*. Deze krant heeft de meeste aandacht voor evaluatieve uitspraken. Dergelijke uitspraken vinden we het minst in *NRC Handelsblad*.

Conflictnieuws: Steun en kritiek voor het kabinet

In de vorige paragraaf zagen we al dat een groot deel van het nieuws conflict georiënteerd is. Veruit de meeste kritiek is gericht op het kabinet. Grafiek 10 laat zien welke politieke actoren in koppen en leads van het politieke nieuws steun geven aan en kritiek leveren op het kabinet. Per saldo is de richting in alle gevallen negatief.

Grafiek 10: Kritiek op het kabinet in de dagbladen

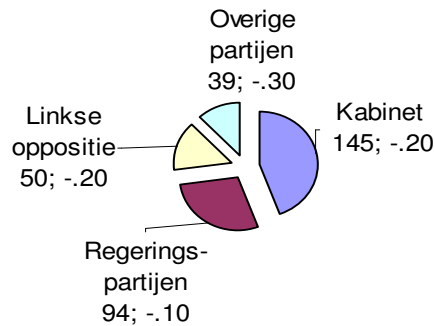

Opvallend: de meeste kritiek is afkomstig van de regeringspartijen. Ruim driekwart van de uitspraken is afkomstig van een regeringspartij. De linkse oppositie komt een enkele keer in het nieuws met kritiek op het kabinet, kritiek op het kabinet afkomstig van de overige partijen krijgt nauwelijks aandacht krijgt in het nieuws.

Succes en falen nieuws

Naast issuenieuws en nieuws over steun en kritiek, is er ook nieuws over succes en falen van politieke partijen en individuele politici. Dit zogenaamde horse race nieuws vertelt hoe het staat met de partij of politicus in kwestie. Grafiek 11 geeft een beeld van de succes en falen uitspraken over kabinet en andere politieke actoren. We vermelden steeds de richting van deze uitspraken, oftewel gaat het gemiddeld goed of slecht (deze waarde loopt van uiterst slecht -1 tot uiterst goed +1).

Grafiek 11: Succes en falen nieuws over het kabinet en de politieke partijen

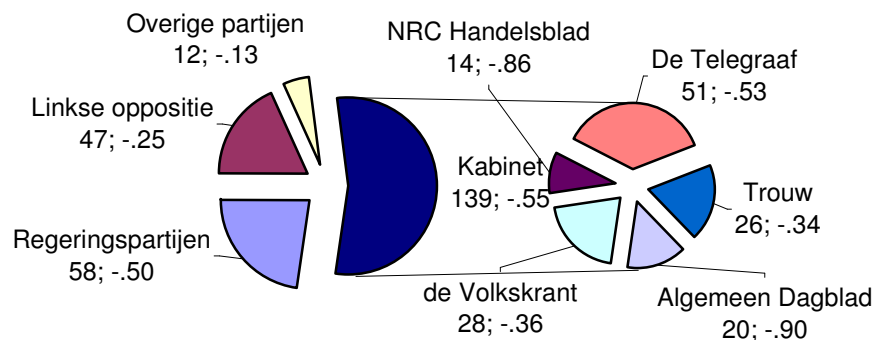
De meeste succes en falen uitspraken hebben betrekking op het kabinet (145). De richting is licht negatief (-.20). Regeringspartijen (N = 94 -.10), linkse oppositie (N=50, -.20) en overige partijen (N=39, -.30) scoren stuk voor stuk negatief, zij het minder frequent dan het kabinet.

Evaluatieve uitspraken

Hierbij gaat het om evaluaties die voor rekening van de krant zelf komen. Zij zijn vooral terug te vinden in koppen en leads van analyses, hoofdredactionele commentaren en columns.

Grafiek 12 geeft een overzicht van het aantal en de richting van deze evaluatieve uitspraken.

Grafiek 12: Evaluaties over het Kabinet en partijen

Voor het kabinet hebben we een uitsplitsing naar dagbladen gemaakt.

Per saldo is de richting voor het kabinet behoorlijk negatief (-.55). De regeringspartijen worden (N=58, -.50) wat minder negatief beoordeeld, de linkse oppositie (N=47, -.25) weer iets milder en de overige partijen (N=12, -.13) per saldo maar licht negatief. .

De meeste evaluatieve uitspraken over het kabinet zijn te vinden in de koppen en leads van het politieke nieuws in *De Telegraaf*, gevolgd door *de Volkskrant* en *Trouw*. De richting is in *Trouw* en *de Volkskrant* aanzienlijk minder negatief dan in de overige kranten.

De wijze waarop politieke actoren in het nieuws voorkomen

Politieke actoren kunnen in onze analyse op drie manieren in het politieke nieuws figureren:

- als bron van informatie: standpunt van politieke actor over een issue of een politieke actor wordt geciteerd dan wel geparafraseerd;
- als subject: politieke actor komt in de actieve rol voor in de het politieke nieuws, hij/zij kondigt iets aan, neemt maatregelen etc.;
- als object: politieke actor komt in de passieve rol voor in het politieke nieuws, er wordt over hem/haar geschreven.

Er zit een zeker hiërarchie in deze drie rollen. Komt een politieke actor als bron van informatie in het politieke nieuws voor en wordt hij/zij dus geciteerd of geparafraseerd wordt, dan staat hij/zij bij wijze van spreken aan het roer. Hij/zij heeft een positie om een situatie te definiëren, dit en dat is het probleem en zo gaan we het oplossen. Komt een politieke actor als object in het politieke nieuws voor, dan heeft hij/zij die positie niet. De politicus staat niet aan het roer, maar is overgeleverd aan het oordeel van derden over zijn/haar optreden en beleid. Komt een politieke actor als subject in het politieke nieuws voor, dan neemt hij/zij een tussenpositie in. Hij/zij hoeft niet lijdzaam toe te zien hoe derden oordelen maar staat evenmin aan het roer. In tabel 46 staat van de belangrijkste actoren weergegeven op welke manier zij in het nieuws voorkwamen. Dit resulteert in een gezagsscore per actor.

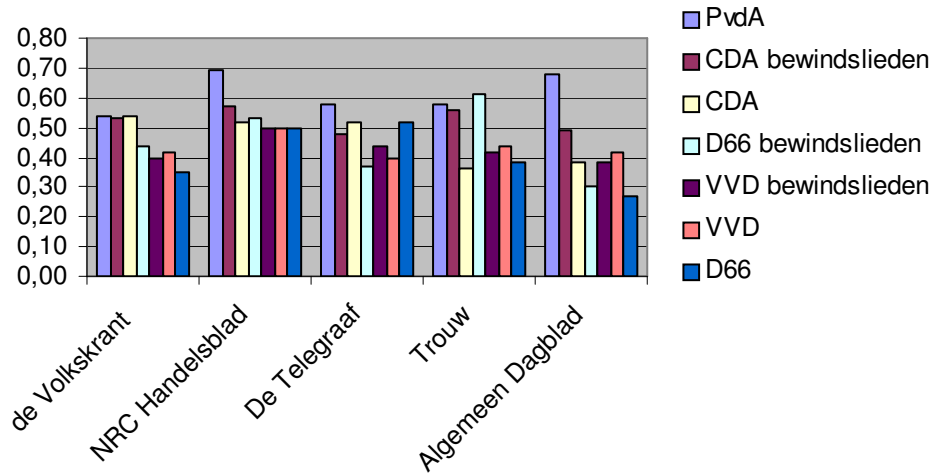
Tabel 46. De wijze waarop het kabinet en partijen in het nieuws komen

Actor*	politieke actor komt voor als			gezagsscore ²²
	bron	subject	object	
PvdA	87	142	37	.59
CDA bewindslieden	204	489	153	.53
CDA	51	181	71	.47
D66 bewindslieden	29	148	54	.45
VVD bewindslieden	149	398	246	.44
VVD	86	265	156	.43
D66	32	164	80	.41

- in volgorde van hoogste naar laagste gezagsscore

²² Het berekenen van de gezagsscore gaat als volgt: $G = (N \text{ bron} \times 1.0) + (N \text{ subject} \times 0.5) / (N \text{ bron} + N \text{ subject} + N \text{ object})$.

Grafiek 13: Gezagsscores van het kabinet en partijen in de dagbladen

Vanuit de dagbladen bekeken, zijn de verschillen tussen actoren het grootst in *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad*. In *De Telegraaf* haalt de PvdA (.58) de hoogste score, de bewindslieden van D66 (.37) de laagste. In het *Algemeen Dagblad* zijn de verschillen nog wat groter: ook hier gaat de PvdA (.68) aan kop en sluiten de bewindslieden van D66 (.30) de rij. *NRC Handelsblad* heeft de hoogste score (.53, citeert/parafraseert politieke actoren verhoudingsgewijs het meest frequent), *Algemeen Dagblad* heeft de laagste score (.42, citeert/parafraseert politieke actoren verhoudingsgewijs het minst frequent).

Bijlage 1: Steekproeftrekking

Voor het onderzoek hebben we gebruik gemaakt van een steekproef van dagbladen over het jaar 2005. Voor ieder kwartaal hebben we een samengestelde week getrokken. Dit houdt in dat we van ieder kwartaal een maandag, een dinsdag, een woensdag etc. selecteren.

In de praktijk houdt dit in dat de computer een willekeurige datum kiest in een kwartaal en we vervolgens de editie selecteren die 8 dagen (of 9 wanneer het om de stap van zaterdag naar maandag gaat) daarna is uitgebracht. Een kwartaal loopt rond, hetgeen inhoudt dat wanneer we aan het einde van een kwartaal zijn aangekomen, we niet doorrekenen met de volgende maand, maar met de eerste maand van het kwartaal.

Deze steekproef heeft geleid tot de volgende dagen van onderzoek:

Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Woensdag 5 januari 2005	Maandag 25 april 2005	Dinsdag 5 juli 2005	Donderdag 20 oktober 2005
Donderdag 13 januari 2005	Dinsdag 3 mei 2005	Woensdag 13 juli 2005	Vrijdag 28 oktober
Vrijdag 21 januari 2005	Woensdag 11 mei 2005	Donderdag 21 juli 2005	Zaterdag 5 november 2005
Zaterdag 12 maart 2005	Donderdag 19 mei 2005	Vrijdag 29 juli 2005	Maandag 14 november 2005
Maandag 21 maart 2005	Vrijdag 27 mei 2005	Zaterdag 17 september 2005	Dinsdag 22 november 2005
Dinsdag 29 maart 2005	Zaterdag 4 juni 2005	Maandag 26 september 2005	Woensdag 30 november 2005

Bijlage 2: Codeerinstructie

De Codeerinstructie is op aanvraag verkrijgbaar. Stuur een mail naar o.scholten@uva.nl of p.c.ruigrok@uva.nl en u ontvangt het document per omgaande.

Bijlage 3: Schatting aantal artikelen en woorden op jaarbasis

Op jaarbasis zijn in 2005 306 exemplaren van de verschillende dagbladen verschenen, de zondag buiten beschouwing gelaten. Die zijn niet helemaal gelijk verdeeld over de dagen van de week. Doordat drie feestdagen in 2005 op maandag vallen, is het aantal maandagen het laagst (N=48), het aantal dinsdagen is het hoogst (N=53). Het geschatte aantal artikelen per krant is de som van het

(gemiddeld aantal artikelen op de zes werkdagen van de week * het aantal van die verschillende werkdagen op jaarbasis).

Het aantal woorden is op dezelfde wijze geschat.

Bijlage 4: Berekening afspiegelings- en openheidsgraad

Afspiegelingsgraad

$$A = 1 - \frac{\sum Y^n}{\sum Y^{n_{\max}}}$$

waarbij Y^n = het absolute verschil in percentage aandacht voor een partij in een dagblad en percentage stemmen door die partij behaald bij de laatstgehouden verkiezingen

$Y^{n_{\max}}$ = het absolute verschil in percentage aandacht voor een partij in een dagblad in een situatie van maximale niet-afspiegeling en percentage stemmen door die partij behaald bij de laatstgehouden verkiezingen

Van maximale niet-afspiegeling is sprake als een dagblad uitsluitend aandacht besteedt aan de politieke partij die bij de laatstgehouden verkiezingen het laagste aantal stemmen heeft behaald

$$O = 1 - \frac{\sum X^n}{\sum X^{n_{\max}}}$$

waarbij X^n = het absolute verschil in percentage aandacht voor een partij in een dagblad en het percentage onder de openheidsnorm

$X^{n_{\max}}$ = het absolute verschil in percentage voor een partij in een dagblad in een situatie van maximale niet-afspiegeling en percentage onder de openheidsnorm